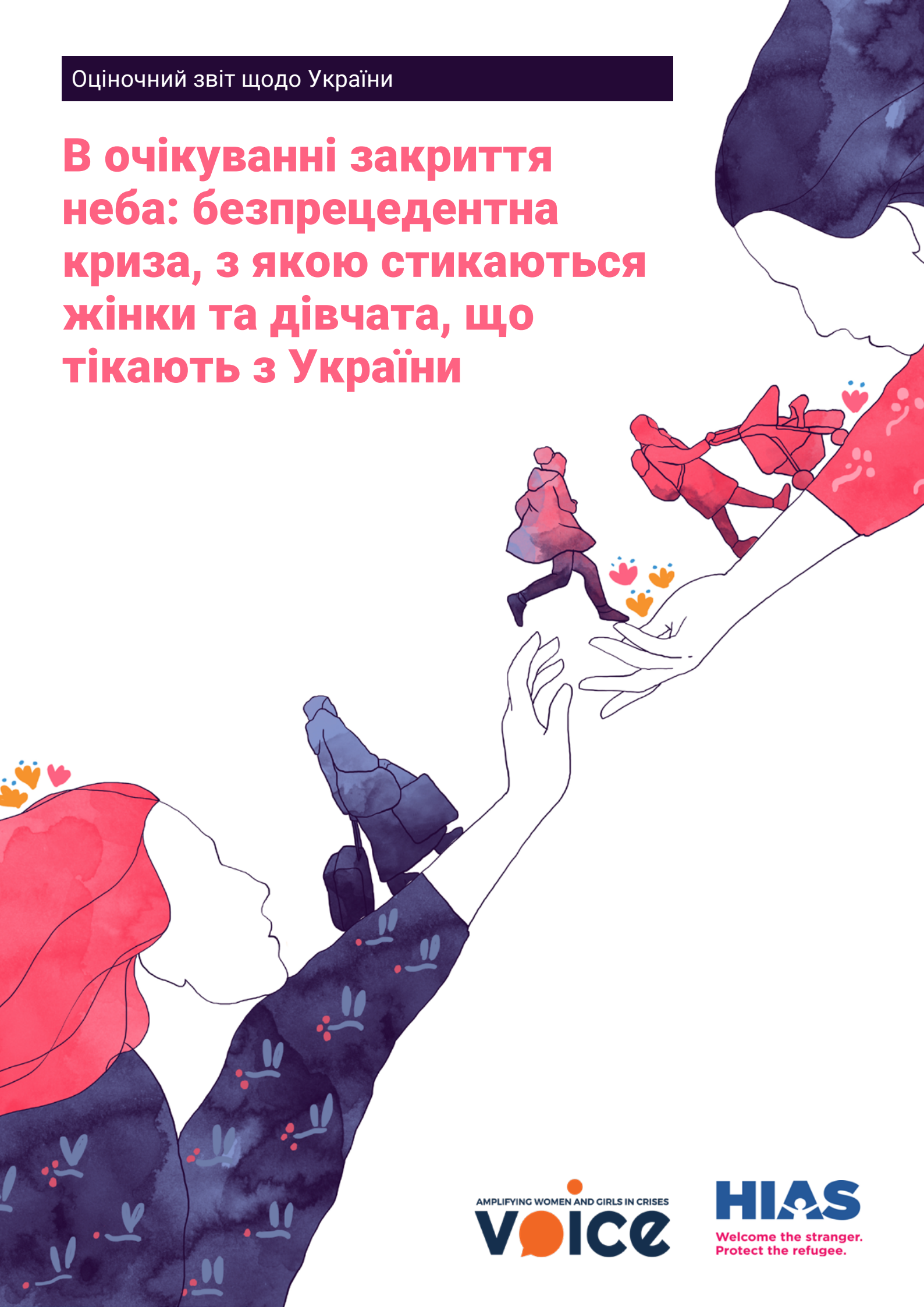

В очікуванні закриття неба: безпрецедентна криза, з якою стикаються жінки та дівчата, що тікають з України

— Зміст

I.	АНОТАЦІЯ	4
▶	Рекомендації щодо України	8

II.	ОГЛЯД СИСТЕМИ ОЦІНЮВАННЯ	14
A.	Партнерство заради підтримки організацій із захисту прав жінок	15
B.	Проведена робота	16
C.	Обмеження	17

III.	ДОВІДКОВА ІНФОРМАЦІЯ ПРО УКРАЇНУ	18
A.	Історія теперішнього конфлікту в Україні	19
B.	Надзвичайна гуманітарна ситуація в Україні	19
C.	Поширення ГЗН в Україні та наявна правова база	24
D.	Система охорони здоров'я в Україні	25

IV.	ВИСНОВКИ	27
A.	Потреби й ризики жіночих організацій, груп та колективів	28
B.	Ризики ГЗН для жінок, дівчат та інших вразливих груп	33
C.	Ризики, пов'язані з притулками, житлом на довгий період й нестачею продовольства	36
D.	Відсутність грошової допомоги, засобів до існування та доступу до гідної роботи	38
E.	Послуги в сфері репродуктивного здоров'я та протидії ГЗН	38
F.	Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка	41
G.	Правові механізми доступу до послуг	42

V.	РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ПОДАЛЬШОГО РОЗВИТКУ	43
1.	Забезпечити ґендерно-чутливі заходи гуманітарної допомоги, що підтримують жіночі рухи в регіоні	44
2.	Виконати зобов'язання щодо локалізації, передавши повноваження організаціям, очолюваним жінками	47
3.	Усунути прогалини в захисті жінок і дітей	52
4.	Покращити доступ до послуг першочергової необхідності	56

VI.	ДОДАТКИ	63
------------	----------------	-----------

I. Анотація

Станом на 6 травня 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) (internally displaced persons, IDPs) в Україні становила 7,7 мільйона, ще 5,7 мільйона стали біженцями й шукач_ками притулку в сусідніх країнах.¹ Через відсутність гуманітарних коридорів виникла ситуація, коли люди або опинилися в пастці в Україні, або ж наразилися на величезну кількість ризиків для їхньої безпеки під час їхньої евакуації або перебування в тимчасових притулках.

Попри значну підтримку України з боку різних держав та приватних осіб, без урахування гендерного аспекту неможливо задовольнити базові потреби та забезпечити захист вимушено переміщених осіб (ВПО), зокрема жінок і дітей, та інших людей, які постраждали від війни в Україні. Уповноважені органи, зокрема

міжнародні неурядові організації (МНУО) та Організація Об'єднаних Націй (ООН), досі не виконують своїх глобальних зобов'язань щодо впровадження заходів з надання гуманітарної допомоги на місцевому рівні. Ці зобов'язання передбачають зокрема системних механізмів, які б дозволили залучити жінок та дівчат до планування, дали б їм змогу очолювати процеси, пов'язані з наданням їм гуманітарної допомоги, та враховували б їхні думки щодо програм на всіх етапах гуманітарних програмстворення. За деякими винятками, цільового фінансування охорони сексуального та репродуктивного здоров'я (СРЗ) та послуг із запобігання насильству над жінками й дівчатами (ННЖД) так і не з'явилося. Замість багаторічного гнучкого фінансування, якого потребують місцеві організації, очолювані жінками й дівчатами, що і так перевантажені завданнями, вони змушені ганятися за грантами, які покривають витрати лише на період від одного до трьох місяців. Тож їм доводиться виконувати гуманітарну роботу, до якої вони не завжди підготовлені, що

¹ Управління ООН з координації гуманітарних справ (УКГС). *Доповідь про ситуацію в Україні*. 6 травня 2022 р., <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Situation%20Report%20-%20Ukraine%20-%2006%20May%202022.pdf>

зрештою заважає їм реалізовувати свої основні завдання.

Під час будь-якого збройного конфлікту рівень насильства чоловіків над жінками й дівчатами (ННЖД) завжди швидко зростає та залишається високим протягом тривалого часу після припинення бойових дій. В Україні та в навколишніх регіонах зараз спостерігається безпрецедентна криза біжен_ок, більшість з яких складають жінки і дівчата, які були змушені покинути свої домівки через війну. При цьому заходи, яких вживають для запобігання насильству та зменшення ґендерних ризиків наразі є абсолютно недостатніми. В Україні й сусідніх країнах жіночі правозахисні організації уже намагалися задовільнити потреби жінок і дівчат до війни, а зараз працюють над наданням підтримки жінкам і дівчатам, які вимушено переселилися або іншим чином постраждали від конфлікту. Завдяки широкому досвіду й знанню місцевої специфіки ці групи мають найбільшу компетенцію для розробки рішень, яких зараз потребують дівчата та жінки. Ці організації просять, щоб їхній досвід був визнаний і щоб їм було надане необхідне фінансування для застосування власних знань у подальших заходах реагування на цю кризу.

Натомість все йде за звичною схемою: нерівноправні вертикальні стосунки між місцевими організаціями та ініціативами, що мають необхідну компетенцію для подолання цієї кризи, й міжнародними гуманітарними організаціями. Така схема завжди виявляється неефективною для жінок та дівчат, навіть за власними стандартами цих організацій. З жінками й дівчатами не радяться під час розробки схеми надання їм допомоги, а організації із захисту прав жінок залишаються відстороненими від гуманітарних координаційних структур. При цьому

від жінок і дівчат очікують, що вони докладатимуть більше зусиль, ніж будь-коли раніше, в умовах мінімального або взагалі відсутнього додаткового фінансування. Представниці VOICE вже бачили розгортання цього сценарію у зв'язку з реакцією міжнародної гуманітарної спільноти на COVID-19, коли сектор гуманітарної допомоги, незважаючи на свої зобов'язання перед населенням, яке постраждало від кризи, перешкоджав жінкам і дівчатам реалізувати їхні права на участь, консультації та послуги, а в окремих випадках ще й зі свого боку піддавав їх різним формам насильства.²

В умовах браку фінансування та повноважень для прийняття рішень деяким організаціям, які відіграють життєво важливу роль у гуманітарному реагуванні, може також не вистачати досвіду дій у кризових ситуаціях або підготовки щодо ґендерно зумовленого насильства (ГЗН) та питань більш широкого захисту. Таким організаціям рекомендується залучати експертів для керування й впровадження заходів із запобігання ГНЗ та виконання інших нормативних актів, політик і стратегій щодо захисту, а також ретельно розглянути й інтегрувати відповідні рекомендації, сформульовані в рамках цього оцінювання, які представлені у цьому звіті.

Завдяки новому партнерству між VOICE та HIAS та в межах оцінки шести країн у регіоні, представницями VOICE було проведено тритижневе дистанційне експрес-оцінювання в Україні з метою виявлення потреб жінок і дівчат, які постраждали від війни, а також потреб організацій із захисту прав жінок та груп, що надають допомогу

² Прагнемо зробити світ кращим: Феміністська оцінка підтримки організацій, які очолюють жінки та дівчата, з боку системи гуманітарної допомоги під час пандемії COVID-19. VOICE, 2021, <https://voiceamplified.org/voice-research-report-we-must-do-better/>

у надзвичайних ситуаціях. Оцінювання показало, що до основних занепокоєнь жінок і дівчат відносяться загрози фізичній безпеці від активного конфлікту й безперервних бомбардувань, нестача продовольства, відсутність доступу до медичного обслуговування, у тому числі до повного набору послуг з охорони репродуктивного здоров'я, допомоги жертвам зґвалтування та охорони психічного здоров'я. Оцінювання виявило низку ризиків ГЗН, у тому числі зростання домашнього насильства, а також надзвичайний дефіцит безпечного й сталого житла та притулків. Крім того, трансгендерні люди не мають можливості отримати доступ до відповідного медичного обслуговування й піддаються надзвичайно високому ризику, коли намагаються перетнути кордон. Як зазначалося вище, організації із захисту прав жінок, які мають найкращу

компетенцію для розв'язання цих проблем, виключені зі структур з координації гуманітарної діяльності, а якщо їм і вдається віднайти фінансування, то вони стикаються з надмірно бюрократичними структурами, які створюють безліч перепон для отримання цього фінансування.

Жінки й діти – це обличчя цієї кризи, і вони залишаються на передовій у цьому конфлікті. Для подолання кризи потрібні місцеві, індивідуальні заходи, за допомогою яких жіночі організації зможуть впливати на гуманітарне реагування.

Рекомендації щодо України

КЛЮЧОВІ РЕЦИПІЄНТИ			
 <p>Агентства Організації Об'єднаних Націй (ООН)</p>	 <p>Європейський Союз (ЄС)</p>	 <p>Уряди приймаючих країн</p>	 <p>Уряд України</p>
 <p>Феміністська філантропія/ Феміністичні фонди</p>	 <p>Держави-донори</p>	 <p>Місцеві неурядові організації (місцеві НУО)</p>	 <p>МНУО (Міжнародні неурядові організації)</p>

- Відігравати ключову роль у сприянні координації гуманітарної діяльності, доступу до гуманітарної допомоги й обміну інформацією серед різних організацій, у тому числі донорів, органів влади та гуманітарних партнерів.

- Забезпечити, щоб гуманітарна допомога в Україні надавалася згідно з принципами гуманності, нейтральності, неупередженості й незалежності.

- Необхідно надавати допомогу постраждалому від кризи населенню, фокусуючись на підтримці місцевого

потенціалу. Цикл гуманітарних програм “Екстрене звернення Україна” має доповнити заходи з реагування на кризу уряду України й визначити ефективність заходів, до яких вдаються уряд, регіональні і місцеві органи і служби, а також заходів, яких вживають на місцевому рівні.

- Консультативна рада з питань об’єднаного фонду для України повинна взаємодіяти з жіночими організаціями для інформування про обговорення й рішення щодо стратегії розподілу ресурсів, критеріїв розподілу та схвалення стратегічних пріоритетів.

- Документування випадків сексуального насильства має здійснюватися згідно зі стандартизованим процесом. Воно має здійснюватися, як мінімум, з дотриманням Міжнародного протоколу³ й збирати перевірену, доречну та надійну інформацію про сексуальне насильство так, щоб надати більше прав постраждалим і посилити механізми притягнення до відповідальності. Документування випадків насильства не слід використовувати для політичних цілей, воно має бути зосереджене на полегшенні доступу жертв до рятувальних служб.

³ Міжнародний протокол про документальний облік і розслідування випадків сексуального насильства в умовах конфлікту: передова практика документального обліку випадків сексуального насильства як злочину або порушення міжнародного права, друге видання 2017 рік.

- Встановити пріоритетність допомоги, послуг і планування для жертв всіх форм ҐЗН, тобто не створювати ієрархії важливості пов'язаного з конфліктом сексуального насильства (ПКСН) (conflict-related sexual violence CRSV) у порівнянні з іншими формами ҐЗН. Забезпечити, щоб всі засоби масової інформації, журналіст_ки, організації з документування порушення прав людини й уряди розуміли потенційну шкоду, яку вони можуть завдати, якщо будуть ставити деякі форми насильства вище інших. Забезпечити, щоб всі потерпілі мали право діяти самостійно й мали свободу вибору щодо того, чи публічно оголошувати про те, що з ними сталося. Якщо вони вирішать зробити це, потрібно забезпечити, щоб таке оприлюднення робилося з урахуванням інтересів жертв і супроводжувалося наданням їм послуг, яких вони потребують.

- Забезпечити наявність систематичних, цільових і доступних програм охорони фізичного й психічного здоров'я для різних груп, що постраждали від війни.

- Розширити доступ до послуг з охорони репродуктивного здоров'я для деяких людей, яким найважче отримати такі послуги. Сюди має відноситися постачання життєво необхідних лікарських засобів, матеріалів і послуг для забезпечення підтримання статевого й репродуктивного здоров'я. (sexual and reproductive health and rights, SRHR). Розширити доступ до життєвонеобхідних послуг охорони статевого й репродуктивного здоров'я, в тому числі цілодобовий доступ до акушерської та неонатальної допомоги, а також до клінічного

супроводу згвалтованих з урахуванням Мінімального пакета первинних послуг.⁴

⁴ [Мінімальний пакет первинних послуг \(МППП\)](#) для забезпечення статевого й репродуктивного здоров'я (СРЗ) у кризових ситуаціях – це низка ключових рятувальних заходів, що необхідні для задоволення потреб щодо СРЗ постраждалого населення на початку гуманітарної кризи. Ці потреби часто ігноруються, що має потенційно загрозливі для життя наслідки. Ключові цілі реалізації цих заходів – це відсутність незадоволених потреб у плануванні сім'ї, відсутність смертей матерів, яким можна було запобігти, відсутність ґендерно зумовленого насильства (ґЗН) і шкідливої практики, навіть під час гуманітарних криз.

- Надати кошти для збільшення масштабів послуг та інфраструктури в міських зонах для задоволення зростаючих потреб ВПО. Розширити багатоцільову грошову допомогу для підтримки ВПО й громад, що приймають біженок, для задоволення базових потреб, у тому числі побутових, у регіонах, які постраждали від бойових дій.

- Через ґендерні аспекти кризи важливо, щоб організації та ініціативи, що протидіють та попереджують ґЗН взаємодіяли з Технічною робочою групою з питань житла, землі й власності для зниження ризику ґЗН та сприяли психологічній стійкості жінок і дівчат.

- Надавати гнучке фінансування місцевим організаціям із захисту прав жінок, визнаючи, що громадянське суспільство знаходиться на передовій гуманітарної кризи, та надає життєвоважливі послуги й програми постраждалим групам населення. Гнучке фінансування необхідне для швидкого задоволення потреб жінок і дівчат в умовах воєнного часу, які постійно змінюються, а також для підтримання автономності місцевих

організацій із захисту прав жінок за допомогою тривалого базового фінансування.

- Забезпечити наявність бланків запитів на фінансування й механізмів подання заявок на фінансування українською мовою.

- Необхідно не обмежуватися лише реагуванням на надзвичайну ситуацію, а підтримувати українське громадянське суспільство, особливо організації із захисту прав жінок у їхніх середньо- та довгострокових заходах з подолання наслідків війни, щоб запобігти подальшому погіршенню ситуації з правами жінок. Сторони, що фінансують, повинні активно слухати, вчитися й відстежувати отриману інформацію, тому що місцеві активіст_ки краще знають пережитий ними досвід, контекст і ефективні рішення.

- Вживати заходів, які враховують емоційне виснаження співробітниць організацій із захисту прав жінок та інших груп активіст_ок, які забезпечують реагування на кризу, і надавати достатнє фінансування для підтримки колективних стратегій допомоги, щоб забезпечити стійкість феміністських рухів та сформувати психологічну стійкість в активісток.

- Закликати Російську Федерацію дотримуватися своїх зобов'язань з міжнародного права, припинити атаки на цивільних і зупинити війну. Держави-члени ООН повинні заохочувати діалог між російською та українською

делегаціями з метою знаходження вирішення кризи в межах переговорів.

- Надавати й координувати повний спектр послуг з психічного здоров'я та психосоціальної підтримки (ПЗПСП) згідно з міжвідомчими стандартами. ПЗПСП мають пропонуватися ВПО й громадам, що приймають біженок, на трьох рівнях: (1) у центрах прийому ВПО має бути доступною перша психологічна допомога у вигляді гарячих ліній або залучених психолог_инь на місці; (2) має пропонуватися психосоціальна підтримка у вигляді групових заходів у притулках, соціальних центрах, на зборах місцевих громад і НУО, і (3) для людей з високим ступенем травмування має бути доступна спеціалізована тривала психологічна або психіатрична допомога. Провести спеціальну підготовку організацій та закладів, що надають послуги з ПЗПСП щодо посттравматичного стресового розладу (ПТСР), травм і кризової психології. Необхідно забезпечити фінансування НУО й професійних об'єднань, які надають послуги з ПЗПСП, і налагодити зв'язки між ними.

II. Огляд системи оцінювання

А. Партнерство заради підтримки організацій із захисту прав жінок

VOICE та HIAS⁵ мають спільну концепцію підтримки організацій із захисту прав жінок і жіночих груп у всьому регіоні, що дозволить їм очолити заходи гуманітарного реагування в Україні.

⁵ HIAS – міжнародна єврейська гуманітарна організація, що надає життєво важливі послуги біженкам і особам, які шукають притулку, і вже понад 130 років допомагає вимушено переміщеним особам знайти дах над головою, безпеку й сприятливі можливості. Сьогодні HIAS працює в понад 17 країнах і здійснює заходи реагування на війну в Україні через свої основні програми в таких галузях, як економічна інтеграція, психічне здоров'я та психосоціальна підтримка, правовий захист, а також запобігання ґЗН і реагування на нього з акцентом на насильство щодо жінок і дівчат, а також осіб, що ідентифікують себе як ЛГБТК(IA+).

Мета партнерства полягає в тому, щоб допомагати організаціям із захисту прав жінок, місцевим організаціям громадянського суспільства (ОГС) (civil society organizations, CSOs) та ініціативам сформуванню чіткої концепції надання гуманітарної допомоги, яка визнає та враховує особливо критичний вплив гуманітарної кризи на жінок, дівчат та інші різноманітні вразливі групи. Важливо, щоб гуманітарні дії, як у масштабах України, так і на регіональному рівні, ґрунтувалися на досягненнях у сфері ґендерної рівності та розширенні прав і можливостей жінок, яких було досягнуто українськими й регіональними активістками із захисту прав жінок, а також очолюваними жінками групами та ОГС.

Окрім підтримки надання повноважень місцевим організаціям, що дали б змогу їм самостійно та неопосередковано надавати послуги постраждалим, HIAS та VOICE

разом продовжуватимуть відстоювати необхідність фінансової підтримки організацій із захисту прав жінок коштом нецільових кризових фондів.

Про VOICE

VOICE вважає, що гуманітарний сектор має виконати свою обіцянку щодо захисту жінок і дівчат, і що самі жінки й дівчата мають очолити цю революцію. Наразі ми стикаємося з одним із найдавніших і найпоширеніших у світі видів порушень прав людини: насильством над жінками та дівчатами (ННЖД). Ми кидаємо виклик традиційним і неефективним методам боротьби з ННЖД у гуманітарних надзвичайних ситуаціях, застосовуючи перевірений ресурс, який критично мало використовується: лідерство самих жінок та дівчат.

Підхід VOICE, що ґрунтується на досвіді захисту прав жінок, пропонує нові методи боротьби, необхідні для подолання насильства над жінками та дівчатами. Ми працюємо над тим, щоб створити світ, в якому дівчата й жінки будуть шанованими

лідерками в питаннях розробки та впровадження рішень щодо викорінення насильства – як у своїх власних громадах, так і у владних інституціях. Кінцевою метою VOICE є збільшення прямого фінансування місцевих жіночих організацій та їхніх рішень, спрямованих на подолання насильства. Ми допомагаємо задовольнити потреби організацій, очолюваних жінками й дівчатами, в дедалі більшій кількості країн, у тому числі в Афганістані, Бангладеш, Колумбії, Угорщині, Іраку, Молдові, М'янмі, Пакистані, Польщі, Румунії, Словаччині, Південному Судані, Сирії, Україні, США, Венесуелі та Ємені.

В. Проведена робота

Підхід VOICE до цієї оцінки ґрунтується на передовій міжнародній практиці та зосереджений на підтримці організацій із захисту прав жінок, ідентифікованих через нашу мережу. Наша увага до організацій із захисту прав жінок обумовлена визнанням того, що ці організації завжди першими реагують і реагуватимуть на кризові ситуації, а також мають найбільш інноваційні й своєчасні рішення щодо усунення ризиків, на які наражаються жінки та дівчата.

Експертна група VOICE провела три тижні в Україні, де проводила це дистанційне експрес-оцінювання, під час якого основну увагу було зосереджено на потребах жінок і дівчат, які постраждали від війни в Україні, а також на потребах організацій із захисту прав жінок, ОГС та інших місцевих груп, які працюють над подоланням надзвичайної ситуації. Під час цього оцінювання представниці VOICE провели дистанційні інтерв'ю з 33 організаціями із захисту прав жінок, ОГС та ініціативами (переважно тими колективами, які безпосередньо надають послуги постраждалим) по всій Україні.

У процесі проведення оцінювання⁶ питання були сфокусовані на таких сферах дослідження: потенційні небезпеки для жінок та дівчат загалом та під час їхнього пересування; загальна безпека в їхньому теперішньому місці перебування; будь-яка дискримінація, якої зазнали або свідками якої були окремі групи людей; ризики ГЗН для жінок і дівчат (у тому числі сексуальна експлуатація та примушення до статевих відносин); наявність й доступність закладів і послуг; грошова допомога; розподіл коштів, доступ до грошових ресурсів і залишкових рівнів фінансових ресурсів; місця притулку й приватні помешкання, ризики та побоювання, пов'язані з кожним з них; юридична документація та доступ до юридичних послуг; доступ до послуг охорони здоров'я, включаючи послуги з охорони статевого й репродуктивного здоров'я, в тому числі клінічний супровід зґвалтованих, людей, які зробили аборт, допологовий і післяпологовий догляд; а також доступ до нормальної та гідної роботи.

Вся надана інформація вважається конфіденційною, щоб забезпечити дотримання принципу «не нашкодь». На основі оцінювання команді вдалося сформулювати чітку картину всеохопних

ризиків ННЖД в ініціативах з надання кризової допомоги та того, як ці ризики пов'язані з доступом до основних послуг.

С. Обмеження

Через необхідність швидко зібрати дані в умовах складного та мінливого середовища, це була швидка оцінка нагальних потреб, а не комплексне оцінювання ризиків і потреб. Були певні обмеження в часі, побоювання щодо безпеки, а експертна група враховувала етичні норми й аспекти безпеки під час проведення інтерв'ю з ключовими джерелами інформації в зоні активних бойових дій. Підхід базувався на дотриманні етичних норм, що іноді заважало проведенню інтерв'ю та обговорень.

На момент проведення оцінювання була обмежена кількість перевірених даних, особливо кількісних даних щодо переміщеного населення. Експертна група використовувала вторинні джерела інформації для підтвердження якісної інформації, зібраної під час оцінювання.

⁶ Загальна система оцінювання була розроблена та реалізовувалася командою активісток та практиканток зі Східної Європи та України, які займаються питаннями ННЖД та захистом прав жінок, досвідченими технічними фахівчинями з ґендерно зумовленого насильства у надзвичайних ситуаціях (ГЗННС), (gender-based violence in emergencies, GBViE), фахівчинєю з медицини конфліктів/фельдшеркою, експерткою з охорони статевого і репродуктивного здоров'я (СРЗ) (sexual and reproductive health, SRH), фахівчинями та активістками ЛГБТК(IA+), фахівчинєю зі стабілізації з урахуванням наявності психологічної травми, членами керівництва VOICE, у тому числі виконавчою директоркою та директоркою з питань реагування у надзвичайних ситуаціях. Ця динамічна група об'єднала міжнародний, регіональний і місцевий досвід і знання, знання мов та глибокі зв'язки з Україною та Східною Європою на основі багаторічної роботи VOICE у регіоні, а також специфічний і унікальний досвід експертної групи.

III. Довідкова інформація про Україну

А. Історія теперішнього конфлікту в Україні

Теперішній конфлікт між Збройними силами України, поліцією і Національною гвардією з одного боку й силами «Донецької Народної Республіки» (ДНР) та «Луганської Народної Республіки» (ЛНР) з іншого боку витікає з політичних мітингів, які розпочалися у 2014 році. 24 лютого 2022 року Росія вторглася до України, і розпочався новий етап війни.

Війна спалахнула у 2014 році після «Революції гідності», також відомої як «Євромайдан», що розпочалася після того, як колишній Президент України Янукович відмовився підписати Угоду про асоціацію з ЄС. Незважаючи на попередні наміри зробити це, він замість цього обрав новий проросійський політичний курс.⁷ Після трьох місяців вуличних протестів з масовими розстрілами протестувальників Янукович втік з України до Росії в лютому 2014 року.⁸ У березні 2014 року Росія окупувала Крим на основі сумнівного «референдуму».⁹ Пізніше на сході України були створені дві згадані «республіки» ДНР і ЛНР, не визнані Україною та міжнародною спільнотою, та які отримували значну підтримку з боку Росії.

Україна оголосила про початок Антитерористичної операції з наміром відновити контроль над територіями на сході країни. У серпні 2014 року велике вторгнення російських військ призвело до активних бойових дій з серйозними втратами для

⁷ «Україна протестує після відмови Януковича від угоди з ЄС». BBC, 30 листопада 2013 року. <https://www.bbc.com/news/world-europe-25162563>.

⁸ «Путін: Росія допомогла Януковичу втекти з України». BBC, 24 жовтня 2014 року. <https://www.bbc.com/news/world-europe-29761799>.

⁹ Лі Маєрс Стівен і Еллен Беррі. «Путін повертає Крим Росії та жорстко засуджує Захід». *The New York Times*, 18 березня 2014 року. <https://www.nytimes.com/2014/03/19/world/europe/ukraine.html>.

української армії. Незважаючи на договір про припинення вогню (Мінський протокол), бої продовжувалися до кінця лютого 2015 року.¹⁰ Хоча основні бої тоді припинилися, порушення режиму припинення вогню та перестрілки між Збройними силами України й двома невизнаними «республіками» продовжувалися до 2022 року.

В. Надзвичайна гуманітарна ситуація в Україні

Станом на 6 травня 2022 року кількість внутрішньо переміщених осіб (ВПО) в Україні становила 7,7 мільйона, ще 5,7 мільйона стали біженцями й шукали притулку в сусідніх країнах.¹¹ Решта втікали переважно до сусідніх країн, таких як Польща, Румунія, Молдова, Угорщина, Словаччина, Росія та Білорусь. Чоловікам у віці від 18 до 60 років заборонено виїжджати з України. Переважна більшість біженців – це жінки й діти, водночас багато жінок, дітей і сімей, які залишилися в Україні, були змушені залишити свої домівки.¹²

Відсутність узгоджених і надійних гуманітарних коридорів створила ситуацію, коли багато людей опинилися в пастці. Війна

¹⁰ Чуперський Максиміліан та ін. «Приховування на виду у всіх: Війна Путіна в Україні». Atlantic Council, 15 жовтня 2022 року. <https://www.atlanticcouncil.org/in-depth-research-reports/report/hiding-in-plain-sight/>.

¹¹ Доповідь про ситуацію в Україні. Останнє оновлення: 6 травня 2022 року, УКГС, 6 травня 2022 року, <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Situation%20Report%20-%20Ukraine%20-%206%20May%202022.pdf>.

¹² Хоча чоловікам у віці від 18 до 60 років заборонено виїжджати з України, є багато винятків, у тому числі для чоловіків, у яких троє та більше дітей, чоловіків з інвалідністю, чоловіків, які супроводжують особу або осіб з інвалідністю тощо. Повний перелік виключень можна знайти на сайті <https://dpsu.gov.ua/ua/Peretinannya-derzhavnogo-kordonu-v-umovah-pravovogo-rezhimu-vonnogo-stanu/>.

триває та досі має непропорційний вплив на всі аспекти життя жінок і дівчат.

Гуманітарна допомога здійснюється в основному під керівництвом уряду, але більша частина роботи лягає на плечі співробітниць ОГС. Організація VOICE під час багатьох інтерв'ю з українськими організаціями дізналася, що більшість міжнародних неурядових організацій (МНУО) або повністю виїхали з країни, або перемістилися на захід України, зосередившись переважно у Львові. Через цей процес виходу МНУО тягар надання допомоги й послуг впав на українські ОГС, волонтер_ок і пересічних громадян_ок України.

Вони продовжують возити гуманітарну допомогу по регіонах країни. МНУО на сьогодні здебільшого не здатні отримати доступ до більшості зон, що мають найбільші потреби, через активні бої, міни. Результати аналізу ризиків показують, що загрози для безпеки надто високі, щоб відправляти туди персонал. Українські гуманітарні працівни_ці, які вже піддаються підвищеній небезпеці в зоні бойових дій, живуть у страху кіберзагроз і погроз фізичної розправи, особливо в східних регіонах України, а також і в сусідніх країнах.¹³

На першому етапі війни з 2014 по 2017 роки спостерігалось величезне зростання соціальної організації в Україні, були створені тисячі нових неурядових організацій (НУО). Сектор українських НУО, який працює з ВПО й ветеран_ками впродовж восьми років, ефективно працює у сфері гуманітарного реагування з 2014 року. Коли в лютому 2022 року розпочалася повномасштабна фаза

¹³ Лінгас Шон. «Гуманітарні групи, які допомагають Україні, стикаються з кіберзагрозами й погрозами фізичної розправи», *CNN*, 23 квітня 2022 року. <https://edition.cnn.com/2022/04/23/politics/humanitarian-aid-ukraine-war-cyberattacks/index.html>

війни, тисячі волонтер_ок відразу почали допомагати армії, роздавати гуманітарну допомогу цивільним, організовували евакуаційні заходи та надавали юридичну, соціальну й психологічну підтримку постраждалим людям. Представниці низки жіночих ОГС заявили, що в пріоритеті у них оснащення захисниць і армії на передовій, тому що це єдиний можливий спосіб протистояти насильству, яке вчиняє російська армія.

«Якщо наша армія не зупинить російські війська, ця війна пройде через наші тіла»

— висловилася в інтерв'ю жінка, яка керує ОГС

Кордон між громадянським суспільством і військовими в контексті цієї війни дуже розмитий. Водночас, згідно з чинними стандартами міжнародних гуманітарних організацій, гуманітарна допомога має бути чітко відділена від військової допомоги, а питання допомоги озброєним цивільним потрапляє в "сіру" зону невизначеності. Нарешті, слід відзначити, що кожен шостий солдат у Збройних силах України — це жінка.¹⁴ З першого дня нападу Росії на Україну й запровадження воєнного стану жінки на різних посадах у війську виконують важливі бойові завдання. У них спостерігається нестача обладнання, яке їм конче необхідне для збереження свого здоров'я, захисту свого життя й належного несення служби.

¹⁴ Ферріс-Ротмен Емі. «Українські жінки мобілізуються поза полем бою для захисту своєї країни». *TIME*, 22 березня 2022 року, <https://edition.cnn.com/2022/04/23/politics/humanitarian-aid-ukraine-war-cyberattacks/index.html>

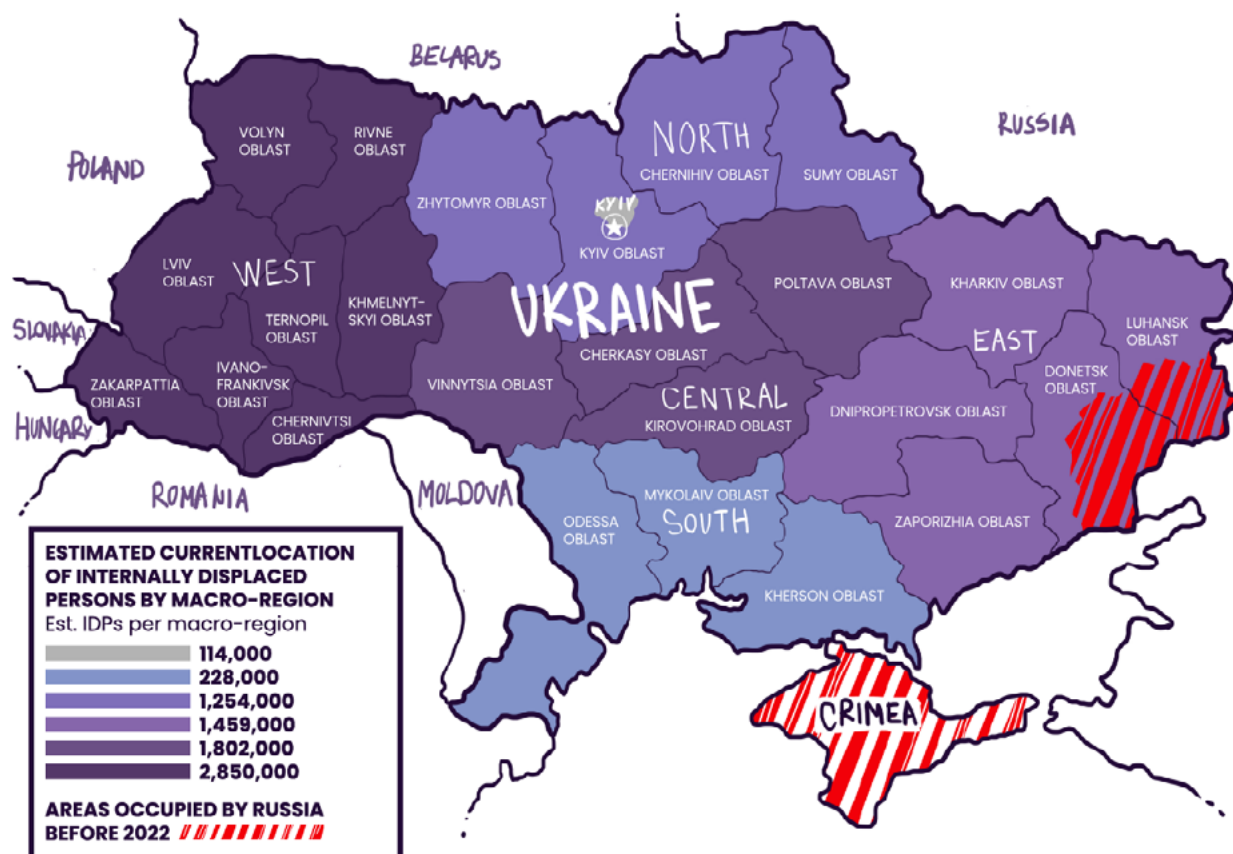
Жінки, яких часто вважають лише вразливими верствами в зонах бойових дій, з першого дня є частиною збройного цивільного опору й Збройних сил України. З інтерв'ю в межах проведення оцінювання було очевидно, що жінки вважають, що на кону не лише їхня батьківщина, а і їхні тіла.

Занепокоєння викликають безпосередні ризики фізичній безпеці, спричинені війною. В окупованих регіонах занепокоєння щодо фізичної безпеки переважно викликають дії російської армії. В районах поблизу зони активних бойових дій існує ризик артилерійських обстрілів, у звільнених районах багато випадків вибухів мін, в інших - існує ризик бомбардувань.

«Ми не можемо почуватися в повній безпеці навіть тут, на заході України, тому що інколи й тут трапляються бомбардування».

Раніше ми жили в місті Попасна (Луганська область). Ми приходили до місцевої лікарні як волонтер_ки, приносили їжу пацієнт_кам. Ми бачили багато поранених і хворих людей у підвалі й жодних цивільних та лікар_ок поряд з ними. Кілька військових лікар_ок не могли допомогти кожному. Наступного дня ця лікарня піддалася артилерійському обстрілу».

Карта України

Створення мапи гуманітарних потреб

Східна й південна Україна

Станом на травень 2022 року найбільш важкодоступними були східний і південний регіони, включаючи міста Маріуполь, Мелітополь, Миколаїв, Херсон, Сєверодонецьк і прилеглі райони. Населення в них страждає від дефіциту питної води, їжі, ліків, медичної допомоги, електроенергії, газу й знаходиться під постійною загрозою обстрілів з боку російської армії, яка продовжує бомбардування цивільних людей та інфраструктури. Через ці ризики МНУО переважно не працюють у цих зонах. Гуманітарна допомога надається здебільшого самоорганізованими мережами місцевих низових організацій, які працюють на свій власний ризик над евакуацією населення, попри високий рівень небезпеки через свою політичну афілійованість та позицію. Нещодавно було погоджено гуманітарні коридори, але місцеві групи говорять, що вони не бачили активності ООН, МНУО чи донорів у регіоні. У Дніпропетровській області, яка є безпечнішою, ніж інші області в східному регіоні, перебуває велика кількість ВПО, більше того, це область з найбільшою кількістю біжен_ок в Україні (11 %).¹⁵

Північна й центральна Україна

Станом на травень 2022 року в північних і центральних регіонах більше не повідомляється про активні наземні військові дії, однак вони продовжують перебувати під постійною загрозою повітряних атак. Незважаючи на масштабне руйнування інфраструктури, в цій зоні зараз спостерігається зростання щільності населення через прибуття ВПО зі східних і південних регіонів. У містах під російською окупацією, на долю цивільних, в тому числі жінок, припадає найбільша частка випадків насильства, в тому числі сексуального, вони втрачають членів сім'ї, рідних і близьких. Найнагальніші потреби у цій зоні – це житло й ремонт електричних, водопровідних і газопровідних мереж. Пошкодження транспортних шляхів обмежило доступ до їжі й ліків у сільських та віддалених районах.

Західна Україна

Західні регіони України найбільш віддалені від прямих військових дій і відносно безпечніші, однак повітряні атаки трапляються по всій території. Тому західні регіони найбільш доступні для представни_ць міжнародних гуманітарних організацій. Західна Україна прийняла найбільшу кількість ВПО – 37 %, або 2 850 000 із загальної кількості 7 707 000 (17 квітня 2022 року).¹⁶ У порівнянні з січнем 2022 року населення регіону зросло майже на 30%.¹⁷ Зростання населення призвело до підвищення навантаження на житловий фонд і комунальну інфраструктуру регіону.

¹⁵ Україна – доповідь про внутрішньо переміщених осіб – загальне демографічне дослідження, 3-й раунд (11–17 квітня 2022 року), Міжнародна організація з імміграції. <https://displacement.iom.int/reports/ukraine-internal-displacement-report-general-population-survey-round-3-11-17-april-2022>

¹⁶ Україна – доповідь про внутрішньо переміщених осіб – загальне демографічне дослідження, 3-й раунд (11–17 квітня 2022 року). Міжнародна організація з імміграції.

¹⁷ За даними Державної служби статистики України загальна чисельність населення західних регіонів країни, тобто Львівської, Івано-Франківської, Закарпатської, Чернівецької, Рівненської, Хмельницької, Тернопільської, Волинської області становила 10 378 600 осіб. <http://www.ukrstat.gov.ua>

Люди також починають повертатися до України в міру зростання тиску на сусідні країни й постійні зміни в ході конфлікту. Повідомляється, що станом на 13 квітня щоденно приблизно 30 000 осіб повертаються в Україну.¹⁸

Coordination

Координаційні структури ООН і міжнародна спільнота не змогли повністю скоординувати зусилля з реагування й взаємодіяти з уже наявною координаційною структурою, організованою на більш локальному рівні в межах українських організацій. Це призводить до створення паралельних і дублюючих координаційних структур, які не взаємодіють одна з одною. Координація між місцевими та загальнодержавними групами й урядом відбувається дещо краще. Експрес-оцінювання впливу війни в Україні на громадські жіночі організації, проведена структурою «Жінки ООН», виявила, що 88 % з 67 досліджених ОГС зараз тісно співпрацюють з волонтерськими групами, 64 % взаємодіють з місцевими ОГС, а 58 % – з державними органами. У відповідь на нагальні потреби працівни_ці різних НУО створюють неформальні координаційні групи, які співпрацюють з волонтер_ками, поліцією та військовими.

Лише невелика кількість організацій із захисту прав жінок і ОГС, які були опитані під час проведення цього оцінювання, співпрацюють з міжнародними донорами, МНУО й агенціями ООН.¹⁹ Це пов'язано як з тим, що ці інституції не представлені у багатьох постраждалих зонах, так і з тим, що організації із захисту прав жінок та ОГС або не знають про координацію з боку ООН, або не мають достатньої кількості людських ресурсів, щоб відвідувати збори. В Україні багато організацій повідомили, що структури з координації гуманітарної діяльності продовжують використовувати обмежувальні, неокolonіальні формулювання й методи, які роблять участь місцевих груп, взаємодію з ними та/або надання їм доступу до коштів надзвичайно складними.

¹⁸ Україна: гуманітарні наслідки. Звіт про поточну ситуацію (станом на 09:00 (EET) 13 квітня), УКГС, Україна, 14 квітня 2022 року. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2022-04-13_Ukraine%20SitRep%20Humanitarian%20Impact_final.pdf

¹⁹ Експрес-оцінка: вплив війни в Україні на громадянські жіночі організації, Жінки ООН, 22 березня 2022 року. https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/2022-04-13_Ukraine%20SitRep%20Humanitarian%20Impact_final.pdf

С. Поширення ГЗН в Україні та наявна правова база

Насильство проти жінок і дівчат було поширеним явищем і зростало навіть до конфлікту, ескалація якого відбулася у лютому 2022 року. Дослідження 2019 року, проведене ОБСЄ, виявило, що 75 % жінок у країні заявили, що вони стикалися з певною формою насильства з 15-річного віку, а кожна третя пережила фізичне або сексуальне насильство.²⁰ Під час пандемії спостерігалось зростання домашнього насильства: дзвінки на гарячі лінії зросли на 50 % в охоплених конфліктом Донецькій та Луганській областях і на 35 % в інших регіонах України.²¹ Близько 80 % жертв ГЗН, у тому числі жертв домашнього насильства, – це жінки, переважна більшість яких переживали повторні випадки насильства від колишніх або теперішніх статевих партнерів.²² Організації, що протидіють ГЗН в Україні, були слабкими ще до війни, а зараз відчувають на собі безпрецедентну напругу через велику кількість внутрішньо переміщених осіб.

Для постраждалих існує обмежений доступ до безпечних просторів, медичної та психологічної підтримки й правового захисту. У органів влади недостатньо можливостей для притягнення винних до відповідальності, для юридичного

²⁰ Бабович Марія та Валентина Андрашек. «Добробут і безпека жінок». Основна доповідь. ОБСЄ, 2019 рік. Open WorldCat, https://eeca.unfpa.org/en/publications/well-being-and-safety-women?_ga=2.13619831.1312560147.1652138124-1922185609.1647266790.

²¹ Гендерний експрес-аналіз України, CARE International, березень 2022 року. https://www.care-international.org/files/files/Ukraine_Rapid_Gender_Analysis_Brief_CARE.pdf

²² Варіанти політики ООН щодо гендерно зумовленого насильства, ООН, 4 листопада 2021 року. <https://ukraine.un.org/en/157230-un-policy-paper-gender-based-violence>

супроводу й полегшення реінтеграції для запобігання повторенню насильства.²³

Останніми роками в Україні був досягнутий певний прогрес у захисті прав жінок. Уряд України у 2015 році ратифікував Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (далі – Стамбульська конвенція) і з того часу прийняв перший Національний план дій з виконання Резолюції Ради безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека»²⁴ під час збройного конфлікту.²⁵ Проте, глибоко вкорінена дискримінація за статевою ознакою, зростання праворадикальних настроїв, вісім років конфлікту й переміщень,²⁶ а також непропорційний соціально-економічний вплив COVID-19²⁷ підірвали й знецінили ці успіхи та погіршили ситуацію з ННЖД.

Незважаючи на поступову трансформацію гендерних норм серед молодих чоловіків, українські чоловіки досі демонструють відносно високу терпимість до емоційного, економічного й фізичного насильства.²⁸

²³ Глобальна база даних випадків насильства проти жінок, Жінки ООН, дані на квітень 2022 року.

²⁴ Резолюція Ради безпеки 1325 була першим формальним і юридичним документом Ради безпеки, який вимагав від сторін конфлікту запобігати порушенню прав жінок, підтримувати участь жінок у мирних переговорах і сприяти відбудові після конфлікту, а також захищати жінок і дівчат від сексуального насильства під час війни.

²⁵ *Сьогоднішня й майбутня: пандемія та криза: гендерна рівність, мир і безпека у світі під час пандемії COVID-19 і в майбутньому*, Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку Великої Британії, січень 2021 року. <https://gaps-uk.org/wp-content/uploads/2021/01/Gender-Equality-Peace-and-Security-in-a-COVID-19-World-and-Beyond-1.pdf>

²⁶ До вторгнення один мільйон жінок і дітей вже були внутрішньо переміщеними особами в межах України через конфлікт у східній частині країни.

²⁷ Глобальна база даних випадків насильства проти жінок, Жінки ООН, дані на: 2022 рік. <https://evaw-global-database.unwomen.org/pt/countries/europe/ukraine>

²⁸ *Маскулінність сьогодні: ставлення чоловіків до гендерних стереотипів і насильства проти жінок*. Фонд ООН у галузі

Гендерні стереотипи досі є суттєвим фактором, який перешкоджає досягненню гендерної рівності в усіх сферах життя. Вони значною мірою закріплюються засобами масової інформації та сектором формальної освіти, що призводить до вибору професій за статевою ознакою, нерівного розподілу неоплачуваної роботи та зростання ГЗН.²⁹

В Україні різко знизився рівень доступу жінок до послуг з охорони статевого й репродуктивного здоров'я (СРЗ),³⁰ а програми, які займаються випадками ГЗН, були рідкістю, водночас доступ до відповідних послуг дуже сильно обмежений за межами великих міст. Законодавство України передбачає, що жінки можуть отримати допомогу в межах клінічного супроводу згвалтованих (КСЗ) у муніципальних і приватних лікарнях, хоча деякі перепони можуть перешкодити доступу до цих послуг (див. нижче в розділі «Висновки»). Лікар_ки не зобов'язані повідомляти про статеві злочини до поліції, а згідно з законодавством України медична документація належить до конфіденційної інформації, і без згоди пацієнт_ки ділитися нею з будь-ким заборонено.

D. Система охорони здоров'я в Україні

Стан охорони здоров'я в Україні в довоєнний час є важливим фактором, який потрібно

народонаселення, 2018, https://ukraine.unfpa.org/sites/default/files/pub-pdf/Masculinity%20Today%20Men%27s_Report.pdf.

²⁹ Гендерний експрес-аналіз України: аналіз вторинних даних, Жінки ООН та CARE, 29 березня 2022 року. <https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2022/04/rapid-gender-analysis-of-ukraine-secondary-data-review>

³⁰ Сьогодні й майбутнє: пандемія та криза: гендерна рівність, мир і безпека у світі під час пандемії COVID-19 і в майбутньому, Міністерство закордонних справ, у справах Співдружності та розвитку Великої Британії, січень 2021 року.

зрозуміти, аналізуючи кризу охорони здоров'я, з якою стикнулися ВПО.

В Україні діє централізована державна система охорони здоров'я, в якій великі міста мають потужну галузеву систему охорони здоров'я з великою мережею напрямів, а більш віддалені зони обслуговуються комунальними медичними клініками, акушер_ками й медично-санітарними працівни_цями. Відкрита аптечна система, в якій рецепти не вимагаються для більшості ліків, також полегшує доступ до лікування для мешкан_ок більш віддалених територій і осіб з хронічними захворюваннями.

Загалом система охорони здоров'я України продовжує функціонувати, а ВПО мають доступ до медичної допомоги в регіонах, до яких вони втекли. Інтерв'ю з сотнями жінок показали, що доступ до медичної допомоги залишається звичайним, залежно від інтенсивності бойових дій на конкретній території, при цьому повідомлялося про дефіцит певних ліків і непрогнозовані робочі години медичних закладів. Однак у регіонах з інтенсивними бойовими діями й обстрілами доступ до медичної допомоги навіть у невідкладних випадках був майже неможливим. Навмисне руйнування медичної інфраструктури в Україні ще більше загострює кризу. З початку війни Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ) підтвердила 186 атак на заклади охорони здоров'я та лікарні по всій Україні (станом на 4 травня 2022 року).³¹ Для тих, хто знаходиться на віддалених територіях, можливості доступу до медичної допомоги в Києві або Львові зараз обмежуються блокуванням доріг або руйнуваннями, ризиками небезпечних ситуацій та відсутністю достатніх коштів. Ці атаки мають далекосяжні наслідки для доступу

³¹ «За даними ВООЗ з часу російського вторгнення в Україну було атаковано 64 лікарні», *Al Jazeera*, 24 березня 2022 року.

до медичного обслуговування, оскільки вони руйнують існуючу інфраструктуру, а громадянки втрачають впевненість у своїй безпеці під час лікування. Крім того, під час війни деякі українки намагаються повністю уникнути звернення до лікарень та медичних закладів.

В Україні за останнє десятиріччя один з найвищих рівнів захворюваності на мультирезистентний туберкульоз, а також високі рівні ВІЛ/СНІД. ВООЗ і ЄС провели значну роботу з вирішення специфічних регіональних потреб у зв'язку з цими двома проблемами, щоб не лише контролювати поширення цих інфекційних захворювань, але й забезпечити цільове лікування, що знижує ймовірність подальшої резистентності до лікарських засобів. Крім того, через загалом низький рівень вакцинації спалахи кору й краснухи тривалий час були великою проблемою.³²

Даних про доступ до системи охорони репродуктивного здоров'я в межах України небагато. У довоєнних умовах згідно з законодавством України жінки мали право на хірургічний аборт до 12-го тижня вагітності. Після 12 тижнів вагітності аборт законний лише за наявності медичних підстав або в разі сексуального насильства.³³ До війни медикаментозні аборти були недоступні, однак нещодавно Міністерство охорони здоров'я обговорювало можливість дозволу на ввезення відповідних лікарських засобів у країну. Незважаючи на ці законодавчі гарантії, доступність абортів для жінок в Україні залишається незрозумілою.

³² Холтс Е «Зростаюче занепокоєння щодо стану здоров'я українських біженок», The Lancet, 26 березня 2022 року. [https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736\(22\)00568-2/fulltext](https://www.thelancet.com/journals/lancet/article/PIIS0140-6736(22)00568-2/fulltext)

³³ Постанова від 15 лютого 2006 року № 144 про реалізацію статті 281 Цивільного кодексу України, Кабінет Міністрів України, 2006 рік. <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/144-2006-%D0%BF#Text>

IV. ВИСНОВКИ

Найчастіше жінки й організації із захисту прав жінок в Україні згадують такі проблеми, як помітне зростання випадків насильства з боку статевого партнера, відсутність можливості задовольнити базові потреби (у їжі та притулку), а також те, що люди не довіряють знанням і досвіду організацій із захисту прав жінок та не слухають їх щодо того, які заходи реагування потрібні, особливо для задоволення потреб жінок і дівчат та інших вразливих груп.

Складність протидії цим проблемам вимагає від міжнародної спільноти виходити за межі спрощеного гуманітарного дискурсу про ГЗН і почати по-іншому ставитися до питань влади, насильства, чоловічих привілеїв, розбудови рухів з протидії цим явищам й процесу зцілення. Так само як інші частини цієї доповіді, розділ «Висновки» базується на інтерсекційному феміністському аналізі насильства, що лежить в корені пригнічення жінок, та на розумінні того, як це насильство корелюється з аспектами раси, антисемітизму, класів, сексуальної орієнтації та гендерної ідентичності.

Через три місяці після початку війни в Україні важко заперечувати, що ми спостерігаємо нездатність уповноважених органів (у тому числі МНУО й ООН) дотримуватися своїх власних міжнародних зобов'язань щодо локалізації гуманітарної допомоги й численних їхніх зобов'язань перед жінками та дівчатами. 90 % з 2 мільйонів людей, на яких націлені заходи з реагування, це жінки й дівчата. Тому гуманітарна діяльність має включати системні інструменти, які дозволять жінкам і дівчатам розробляти та очолювати заходи реагування, а також враховуватимуть їхні думки на всіх етапах реалізації гуманітарних програм. Важливо, щоб міжнародна спільнота усвідомлювала,

на які компроміси доведеться й надалі йти жінкам, обираючи між власною безпекою й добробутом і здатністю задовольнити свої базові потреби, якщо не будуть вжиті термінові заходи.

А. Потреби й ризики жіночих організацій, груп та колективів

«Ми, жінки, які залишаються в Україні, є не лише жертвами, ми також і бійчині, ми активно опираємося й захищаємося. Нам потрібна допомога. Якщо є намір допомогти нам, важливо прийняти наше посередництво»
— представниця української організації із захисту прав жінок

«Важливо чітко сформулювати теперішній внесок жінок у загальну боротьбу за свободу України. Щоб уникнути можливого чоловічого шовінізму й виключення внеску жінок у майбутньому. Ми всі разом. Те саме стосується й спільноти ЛГБТ+, ми боремося проти російської агресії разом з кожним»
— організація із захисту прав жінок в Україні

В Україні існує потужна мережа організацій із захисту прав жінок, які здійснили кроки для реалізації гуманітарних програм та підтримки жінок і дівчат під час війни. Війна поглибила існуючу системну нерівність та проблеми гендерної справедливості й прав жінок. Вплив війни в Україні формує феміністські рухи й рухи за гендерну справедливість у Східній Європі. Організації із захисту прав жінок та громадянське суспільство побудували надійні системи взаємодопомоги, які функціонують задля підтримки жінок і дівчат з початку війни у 2014 році, а місцеві організатор_ки значною мірою залежать від цих систем. Робота, яку виконують ці групи, є особливо важливою, оскільки відсутність гуманітарних коридорів вимагає від організацій виконувати більшість програм уже в межах країни. Ці місцеві організації можуть отримати доступ до територій, куди більшість МНУО не можуть дістатися. Вони можуть похвалитися глибоким знанням України й мереж в межах України, що є критично важливим фактором для ефективного надання послуг.

Незважаючи на виклики війни, багато ОГС продовжують працювати. У нещодавньому експрес-оцінюванні структури «Жінки ООН» половина респонденток повідомили, що їхня ОГС повністю функціонує, навіть у цей кризовий час. Лише 7 % зазначили, що вони були вимушені призупинити діяльність. Незважаючи на стан готовності до роботи, більшість ОГС стикається з нестачею коштів, проблемами з системою постачання й нездатністю пересуватися в громадах, що необхідно для підтримки їхніх отримувачів послуг.³⁴

З початком війни більшість НУО змінили свою звичну діяльність на реалізацію негайних гуманітарних заходів, значно збільшивши

³⁴ Експрес-оцінка: вплив війни в Україні на жіночі громадські організації, Жінки ООН, 22 березня 2022 року.

свою клієнтську базу. З 67 ОГС, які дали відповіді під час оцінювання структури «Жінки ООН», 66 % зараз надають послуги й проводять заходи, які вони не надавали й не проводили до того, 57 % надають дистанційну підтримку отримувач_кам послуг, а більше ніж 52 % переспрямували кошти на інші пріоритетні цілі. До поточних видів діяльності відноситься надання ліків, підтримка в організації евакуації, підтримка з наданням притулку, постачання їжі вразливим групам, постачанням гігієнічних наборів для жінок та безліч інших видів підтримки.³⁵ ОГС зосередили свою увагу на внутрішньо переміщених жінках (82 %), жінках з інвалідністю (72 %) і жінках з сільської місцевості (64 %). Меншою мірою ОГС підтримує такі групи, як жінки-ветеранки, представниці етнічних меншин, таких як ромки, ЛГБТК(IA+) люди і ВІЛ-позитивні жінки.³⁶

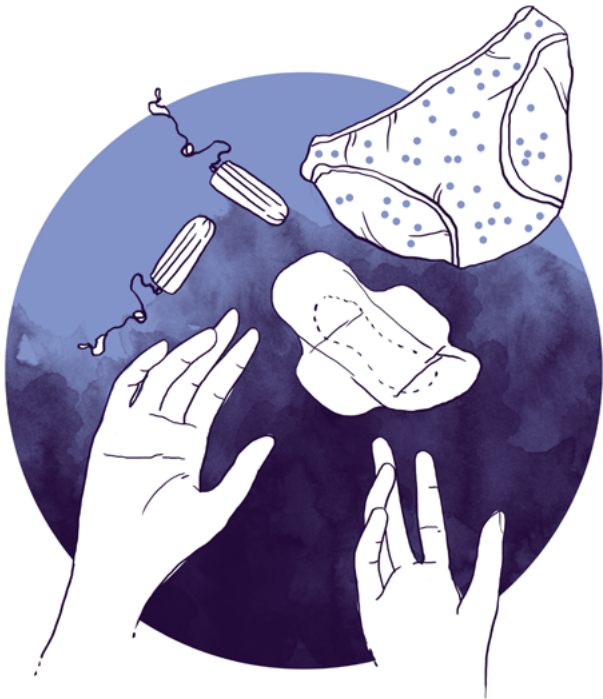

³⁵ Експрес-оцінка: вплив війни в Україні на жіночі громадські організації, Жінки ООН, 22 березня 2022 року.

³⁶ Експрес-оцінка: вплив війни в Україні на жіночі громадські організації, Жінки ООН, 22 березня 2022 року.

«Зараз важливо робити саме це, ми не можемо інакше»

— говорить представниця організації із захисту прав жінок про перехід до гуманітарної діяльності

Існує необхідність у поліпшенні координації дій з організаціями із захисту прав жінок в Україні, в тому числі шляхом повного включення їхніх методів і процесів у гуманітарну діяльність. Незважаючи на активну державну й приватну підтримку ВПО, переважно ситуативні заходи, що не враховують ґендерну специфіку, не можуть задовольнити їхні основні потреби та забезпечити захист. Уповноважені органи (у тому числі МНУО та ООН) поки що не дотримуються своїх власних міжнародних зобов'язань щодо локалізації гуманітарної допомоги, в тому числі шляхом систематичного створення можливостей для жінок і дівчат розробляти й очолювати заходи реагування. Замість створення

партнерських відносин, які керуються місцевим досвідом і знанням та базуються на них, міжнародні гуманітарні організації знову відтворюють знайому нерівноправну вертикальну структуру, створюючи паралельні процеси, які витісняють або відштовхують організації із захисту прав жінок та інші місцеві організації та колективи. Жіночі групи й інших де факто гуманітарних працівни_ць не питали, які ролі вони хотіли б відігравати як партнери в заходах реагування та їх не залучали до обговорень щодо координації гуманітарної діяльності.

«Ми не хочемо, щоб донори очолювали процеси планування стратегічних антикризових заходів реагування; зі свого досвіду ми знаємо, що спонсори не можуть швидко й адекватно пристосовуватися до змін обставин, особливо, якщо вони з колоніальних або імперіалістичних країн, таких як США та Велика Британія»

— каже представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Так само теперішнє фінансування не задовольняє потреб організацій із захисту прав жінок, які часто першими організують заходи з подолання кризи. Феміністські організації, організації з захисту прав жінок і ЛГБТК(ІА+) організації, які були опитані під час цього оцінювання, всі, як один, казали про необхідність фундаментальної трансформації принципів надання грантів для вживання заходів реагування на війну. Захищене фінансування охорони репродуктивного здоров'я та відповідні послуги для осіб, які постраждали від ННЖД, так і не було здійснено. Замість багаторічного

гнучкого фінансування, якого потребують місцеві організації, очолювані жінками й дівчатами, що й так перевантажені роботою, ці низові ініціативи перебувають у гонитві за грантами, які можуть покрити лише один-три місяці інтенсивної гуманітарної роботи, яка відволікає їх від їхньої головної місії.

Групи також повідомляють, що донори вимагають обтяжливого звітування, у тому вигляді, як це було до війни, та проведення повної документальної перевірки їхньої діяльності, що дуже важко зробити в умовах війни, коли співробітниця зосереджені на реалізації програм в надзвичайно складних умовах. Наприклад, через інтенсивне бомбардування й обмежену мобільність українські організації із захисту прав жінок часто не мають доступу до свого офісного приладдя та облікової документації. Від місцевих НУО вимагають зареєструватися як організації з надання гуманітарної допомоги, щоб мати можливість отримувати гуманітарну допомогу від донорів. Часто повідомлялося про відсутність довіри з боку донорів до місцевих ініціатив та організацій і відсутність стійких відносин. Більшість організацій були розчаровані донорами, вони підтверджували, що донори готові пропонувати, але їхні підходи до цього здаються дещо недбалими.

«Давні донори, які є нашими партнерами, спростили свої правила й положення [через конфлікт], допомагали нам з документами та перевіряли, чи не потрібно нам щось. Вони сліdkували за тим, чи живі ми. Інші донори просто надсилали листи, вимагаючи негайно надіслати їм звіти з документами. Можливо вони думають, що ми маємо доступ до свого офісу й можемо продовжувати увати працювати, як зазвичай»

— говорить представниця української організації із захисту прав жінок

«Проблема в тому, що донори не розуміють, що тут відбувається. Ми сидимо на телефоні, а у нас постійно сирени. Донори дивуються, коли чують сирени, а я кажу їм «Мені слід було б бігти до укриття, а замість цього я сиджу й розмовляю з вами»

— говорить представниця організації із захисту прав жінок з України

«Волонтерки, які готують їжу для багатьох людей, доставляють їжу тим, хто живуть на станціях метро та в інших місцях, всі вони працюють безоплатно й не просять грошей. Але їм потрібно забезпечувати себе, а якщо вони займаються волонтерством весь свій час, їм потрібно отримувати певні соціальні виплати, щоб мати змогу продовжувати цим займатися, поки в цьому є потреба. Я не знаю, чи можемо ми навіть говорити про це з донорами, вони ніколи не підтримували нічого подібного»

— каже представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Фінансування виключно короткострокове й не дає організаціям змоги діяти стратегічно з огляду на поточні потреби. Наприклад, ніхто не говорив про те, що їм вдалось отримати кошти на гуманітарну діяльність, які були б розраховані також на інституційний розвиток цих організацій або їхню підтримку, а оцінювання не виявило жодних прикладів фінансування довгострокових стратегічних заходів реагування на наслідки війни. На практиці це означає, що здійснюється короткострокове фінансування без інституційної підтримки, яка б враховувала загальні потреби цих організацій і послуги, які вони надають для запобігання та реагування на ННЖД, як тепер, так і в майбутньому.

«Деякі теперішні спонсори змусили нас заморозити наші поточні фонди й програми, а інші дозволили нам гнучко витратити гроші на нагальні потреби. Невелика кількість донорів повелася дуже лояльно. Ми отримуємо невеликі гранти в розмірі 15 тисяч доларів США на покриття нагальних потреб. Жоден з них не запропонував стратегічного партнерства, тому що вони [припускають], що ця криза не закінчиться скоро»

— представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Турбота про тих, хто турбується — це те, на що часто не звертають уваги, а вигорання уже стало проблемою лише через кілька місяців війни. Це особливо стосується організацій, які надаються послуги, пов'язані з протидією ГЗН. Активістки з захисту прав жінок, представниці громадянського

суспільства, журналістки й захисниці прав людини все частіше стикаються з загрозою своїй безпеці, в тому числі підвищеною загрозою викрадення та переслідування.³⁷ Жінки, які працюють у сфері захисту прав жінок і протидії ГЗН, говорять, що вони виснажені від постійного навантаження, нових викликів, нестачі людських ресурсів й відсутності підтримки. Повідомляється, що одна організація із захисту прав жінок відправила волонтерку, яка перепрацьовувала, в будинок у горах на вихідні, тому що їй потрібен був відпочинок. «Це так важко, — каже інша керівниця організації із захисту прав жінок, — і в нас немає звички піклуватися про себе».

«...зараз в Україні НУО сприймається як установа, яка має розподіляти гуманітарну допомогу й надавати послуги іншим. І, здається, ніхто не думає про те, що самим працівницям і волонтеркам організації може знадобитися спеціальна підтримка»
— представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Нарешті, мовний бар'єр — це суттєва перепона для низових ініціатив у пошуку благодійних організацій. У більшості фондів немає персоналу з досліджуваного нами регіону, а за даними українських ОГС «переважна більшість незареєстрованих груп, тобто тих, які виконують найважливішу роботу на місцях, не говорять англійською».

³⁷ Гендерний експрес-аналіз України: огляд вторинних даних, CARE і Жінки ООН, 29 березня 2022 року.

В. Ризики ГЗН для жінок, дівчат та інших вразливих груп

Гуманітарні потреби зростають, і очевидно, що війна буде й надалі поглиблювати вразливість та нерівність у країні й регіонах. За даними інтерв'ю з 33 групами, які надають послуги жінкам і дівчатам, повідомлялося про багато різних форм ГЗН у зонах конфлікту й на територіях в межах України, де знаходяться переселенки, в тому числі (але не лише) домашнє насильство, викрадення батьками своїх дітей, фізичне насильство проти ЛГБТК людей, насильницькі дії сексуального характеру та зґвалтування. Хоча даних про частоту й форму ГЗН мало, як і в будь-якому іншому гуманітарному контексті, «очікування даних від населення про справжні масштаби ГЗН чи пошук таких даних не має бути пріоритетом ... через загрози безпеці й етичні проблеми, пов'язані зі збиранням таких даних». Як зазначається в Настановах з ГЗН Міжвідомчої постійної комісії, «...весь персонал гуманітарної організації повинен відштовхуватися від того, що, ймовірно, ГЗН трапляється й загрожує постраждалим категоріям населення; його слід розглядати як серйозну проблему, що загрожує життю, і вживати заходів... незалежно від наявності чи відсутності конкретних «доказів».³⁸

З початку війни в Україні спостерігається суттєве зростання рівня домашнього насильства, який з великою ймовірністю

³⁸ *Настанови з включення втручання через ґендерно обумовлене насильство в гуманітарну діяльність: Зниження ризиків, сприяння психологічній стійкості й допомога у відновленні, Зона відповідальності – ґендерно обумовлене насильство, кластер глобального захисту Міжвідомчого постійного комітету, 2015 рік. https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/documents/femm/dv/gbv_toolkit_book_01_20_2015_/gbv_toolkit_book_01_20_2015_en.pdf*

залишатиметься високим протягом кількох років після припинення бойових дій. Обов'язок українських чоловіків воювати та легкий доступ до зброї збільшили кількість факторів, що викликають стрес і напруження вдома, і підвищили ризик насильства з боку статевого партнера. Респондентки повідомляють, що коли жінки переїжджають і вимушені залишатися з подругами або сім'єю, вони можуть знову контактувати з колишніми партнерами, які проявляли насильство в минулому. Аналогічним чином, жінки можуть бути не в змозі залишити агресора, тому що відсутність житла або притулку означає, що їм немає куди йти, або якщо в них є побоювання, чи зможуть вони вижити самі.

«Домашнє насильство справді зросло. Вони [чоловіки] приходять додому з територіальної оборони, вони герої, тоді як вона має робити все [по господарству]. У нього великий стрес [від війни] і він зганяє його на неї» – говорить представниця організації, що працює з протидією та попередженням домашнього насильства

«Ми зверталися до поліції, щоб заявити про випадок домашнього насильства, який стався в притулку для ВПО [для тих, хто переїхав зі сходу вісім років тому], а в поліції нам заявили, що в них є більші проблеми» – говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Існує національна безкоштовна цілодобова гаряча лінія для жертв ГЗН, вона надає інформацію, психологічну підтримку та юридичні поради жертвам усіх форм насильства, зокрема насильства від статевих партнерів. Роботу гарячої лінії забезпечує організація «Ла Страда», яка отримує підтримку від Фонду ООН у галузі народонаселення.³⁹ Оператор_ки мають необхідну підготовку, аби давати поради й полегшувати звернення до відповідних спеціаліст_ок, у тому числі підтримувати постраждалих від насильства з боку статевого партнера у розробці плану дії з метою задоволення їхніх потреб. Гаряча лінія анонімна й безкоштовна. Однак, існують прогалини в послугах і процедурах допомоги, які обмежують доступ до життєво важливих послуг для потерпілих та тих жінок і дівчат, для яких існує небезпека насильства. Багато жертв вимушені залишати країну, щоб отримати адекватні послуги після того, як вони пережили насильство.

Сексуальне насильство, пов'язане з військовими конфліктами (СНБК) – це прояв патріархату, і його неможливо відв'язати чи деполітизувати від повсякденного насильства, з яким стикаються жінки й дівчата. Експертна група чула про занепокоєння, висловлені кількома організаціями із захисту прав жінок і ОГС, щодо того, що засоби масової інформації, ООН і гуманітарні організації спрямовують акцент своєї діяльності на СНБК, а не на різноманітні типи ГЗН, які стали більш поширеними внаслідок війни. Хоча увага до проблеми СНБК є важливою, надання їй переваги у порівнянні з іншими формами ГЗН, такими як домашнє насильство або сексуальна експлуатація, створює ієрархію ГЗН, яка шкодить усім жертвам та заходам

³⁹ Національна гаряча лінія з попередження домашнього насильства, торгівлі людьми та гендерної дискримінації, Ла Страда Україна, https://documentation.lastradainternational.org/lisidocs/3376-Hotline_DV_eng_6%20months%202020.pdf

з протидії всім формам насильства над жінками і дівчатами. Жертви інших форм насильства можуть і надалі лишатися поза пріоритетом, якщо буде зменшуватися фінансування послуг з протидії та попередження ГЗН, які не відносяться до СНБК, а жертви СНБК можуть зіткнутися зі зростанням упередженості. Ситуація погіршується проблемною практикою висвітлення подій як правозахисними організаціями, так і засобами масової інформації, особливо стосовно СНБК. Журналіст_ки, які не дотримуються підходу з урахуванням інтересів потерпілих, можуть завдати значної шкоди жертві. Наприклад, розповідаючи детальні історії окремих жертв, журналіст_ки й організації з захисту прав людини можуть викривати цих жертв і порушувати їхню конфіденційність, що може призвести до їхнього таврування та закриття доступу до допомоги, а також обмежити піклування про їхній добробут. Деякі активіст_ки у сфері боротьби та протидії ГЗН розповідали, що засоби масової інформації та журналіст_ки тиснули на них, щоб вони закликали жертв зголоситися на особисті інтерв'ю в обмін на надання цим організаціям ефірного часу. Хоча постраждалим треба давати автономію та свободу вибору щодо того, чи робити свій випадок публічним, це часто робиться без огляду на їхні інтереси, а багато хто не розуміє, що просто неетично ставити запитання про насильницькі дії сексуального характеру, якщо немає адекватних послуг допомоги цим потерпілим. Крім того, багато організацій із захисту прав жінок занепокоєні тим, що досвід жертв буде використовуватися для політичних цілей, особливо державними органами як частина інформаційної війни. Журналіст_ки й організації, які документують випадки порушень прав людини, повинні знати про шкоду, якої вони можуть завдати, і повинні дослухатися до порад людей, які володіють необхідною кваліфікацією з питань протидії

ГЗН у надзвичайних ситуаціях. Активіст_ки в Україні відзначають, що трансгендерні люди зіштовхуються зі значними специфічними ризиками, пов'язаними з війною та гуманітарною кризою. Організації з захисту прав ЛГБТК(ІА+) повідомляють, що трансгендерні люди не відчувають, що вони можуть безпечно переїжджати, тому що їм довелося б перетинати багато блокпостів з контрольними перевірками. Ці організації намагаються також купити їжу та інші товари для людей, які не можуть залишити свій дім, при цьому є обмеження щодо кількості речей, які окремі особи й навіть організації, що здійснюють ці послуги, можуть купити. Одна організація повідомила VOICE, що вона допомагає трансгендерним людям фінансово, ліками й гормональними препаратами, консультаціями психолог_инь і ендокринолог_инь, і відзначила, що транс людям потрібний доступ до гормонів. Люди, чия стать при народженні не збігається з їхньою ґендерною ідентичністю, стикаються з особливими проблемами на кордоні, особливо транс-чоловіки, які вже оновили свої документи, що посвідчують особу, щоб вони відповідали їхній ґендерній ідентичності, а також транс-жінки, які намагаються перетнути кордон, адже чоловікам заборонено виїжджати з країни.

Деякі іноземні організації рекомендують інтерсекс-людям і транс-жінкам перетинати кордон нелегально, і заохочують їх до цього. «Вони просто кажуть – «загуби» свій паспорт, перетинай кордон у цій паніці. А ми зустрінемо тебе у Німеччині»
– каже представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Організації із захисту прав жінок, опитані VOICE, повідомляють, що потреба доглядати за старшими людьми чи людьми з інвалідністю може завадити жінкам залишити територію, що перебуває під обстрілом. Жінки повідомляють також про проблеми з доступом до послуг догляду за дітьми й освіти. Українська організація, яка давно працює у сфері надання послуг з протидії ГЗН, також відзначила, що спостерігається все більше випадків викрадення дітей чоловіками або колишніми чоловіками, тому що вони використовують власних дітей для того, щоб чоловіки/батьки могли виїхати з країни (у сім'ях з трьома та більше дітьми батьки можуть законно виїжджати з України).

«Багато жінок не залишають райони, що знаходяться під обстрілами, тому що вони піклуються про старших родичів»

– говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

«Жінки з неповнолітніми дітьми часто не залишають міста, які перебувають під обстрілом, тому що не хочуть залишати своїх чоловіків»

– говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

«Ми переживаємо за своїх дітей... не працюють дитячі садочки, у дітей немає книжок, вони вимушені миритися з війною та зосередити свою травму на чомусь іншому»

– говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

С. Ризики, пов'язані з притулками, житлом на довгий період й нестачею продовольства

В Україні більшість ВПО (66 %) живуть з родичами, друзями або в самотійно орендованому житлі. Ще 6 % живуть у приватному житлі, наданому незнайомими людьми. Лише 4 % живуть у центрах спільного проживання. Велика кількість внутрішніх біжен_ок в Україні створює неабиякий тиск на житловий фонд, і ситуація ускладнюється ще й тим, що люди починають повертатися до України з Польщі й інших країн Європи через багато різних причин, у тому числі через відчуття, що інші країни, такі як Німеччина і Польща «переповнені», або просто бажання повернутися додому. Згідно з даними УВКБ ООН і REACH, «щонайменше 1,26 мільйона україн_ок перетнули західні кордони, повернувшись до України, з 24 лютого 2022 року». Хоча кількість перетинів кордону з України в сусідні країни зростає, швидкість зростання сповільнюється. В той самий час зафіксована кількість осіб, які перетинають кордон у напрямку України, не завжди пов'язана з поверненням, тому остаточні висновки роботи не можна.⁴⁰

Переміщення людей в Україні й повернення людей до України має значний вплив на поточну кризу з притулками. Багато будинків було зруйновано й існує висока ймовірність, що люди, які повертаються, не поїдуть назад до себе додому, а радше стануть внутрішньо переміщеними особами. Ці численні переміщення створюють ще більше напруження в сім'ях і підвищують ризики для жінок та дівчат.

⁴⁰ Доповідь про ситуацію в Україні. Останнє оновлення: 6 травня 2022 року, УКГС, 6 травня 2022 р.

Всі організації, які працюють в Україні, відзначають, що доступ до житла – це одна з ключових проблем у країні. У безпечніших регіонах існує дефіцит житла; житло орендувати практично неможливо, а ціни дуже високі. Іноді легше знайти житло в сільській місцевості, однак там немає роботи для новоприбулих.

«Ми не знаємо, скільки ми зможемо орендувати цей маленький будинок на заході України. Він надто дорогий для нашої сім'ї. Однак нам немає куди повертатися».

«Відверто кажучи, у багатьох притулках в Україні немає душі. Я не знаю, як люди можуть не приймати душ тижнями»

— каже представниця організації із захисту прав жінок в Україні

У деяких регіонах багато будинків повністю зруйновані. Якщо цілями атак є цивільні об'єкти, це створює проблеми для тих, хто залишається в себе вдома, для внутрішньо переміщених осіб і тих, хто виїхав з України, але зараз намагається повернутися. З огляду на звільнення Києва багато людей планує повернутися, але передмістя Києва зазнало значних руйнувань, що робить деякі будинки непридатними для проживання. За повідомленнями у Київській області зазнало руйнувань понад 75 % інфраструктури, а в Ірпіні – понад 70 %.⁴¹

⁴¹ Щоденний брифінг для преси пресекретаря Офісу Генерального секретаря ООН: 22 квітня 2022 року, ООН, 22 квітня 2022 року. <https://www.un.org/press/fr/2022/dbf220422.doc.htm>

Під час інших конфліктів жителі, які повертаються до сильно пошкоджених районів, часто будують халупи й табори на місці своїх колишніх будинків, що створює надзвичайне навантаження на місцеву владу та ресурси. Замість проживання у великих таборах, більшість із 28,8 мільйона ВПО у всьому світі живуть в дуже різних умовах, тому говорити про загальну тенденцію складно. Багато ВПО втекли до маленьких містечок і сіл поблизу від свого дому, але все більша кількість ВПО зупиняються в містах, співіснуючи поряд з економічними мігрантами в скрутних обставинах.

І хоча в умовах великого міста у біженців є більше шансів на відновлення нормального життя, місто також створює характерні лише для нього проблеми для ВПО, які намагаються налагодити своє життя у складних умовах. Часто спостерігається дефіцит нормального житла й притулків, до того ж ВПО можуть мати додаткові труднощі з доступом до державних послуг, таких як освіта, охорона здоров'я, водопостачання та каналізація.⁴² Крім того, коли люди повертаються до сильно пошкоджених регіонів, в яких неминуче створюється подібне до таборів житло, з'являється низка додаткових загроз для безпеки жінок і дівчат через недостатні або небезпечні системи водопостачання й каналізації (такі як громадські вбиральні й душі, які можуть використовуватися також чоловіками, з недостатнім або відсутнім освітленням, без замків), переповненість і спільні зони для сну. До інших значних проблем при зростанні кількості населення в цих регіонах відносяться ймовірність нестачі їжі, відсутність чистої питної води,

небезпека для людей через наявність мін та інших боєприпасів, що не розірвалися, і подальші атаки на центри скупчення людей, що робить повернення до України ще більш проблемним.

Нестача продовольства разом із дефіцитом води й енергії підвищує небезпеку насильства над жінками і дівчатами, адже це створює напругу вдома та в громаді. Гуманітарні коридори не забезпечили постачання допомоги, а деякі регіони стикаються з проблемами з постачанням продуктів харчування і суттєвого завищення цін. Багато людей втратили роботу й регулярні доходи та не мають фінансових ресурсів, щоб купувати їжу. У містах жінки можуть не мати безпечного доступу до магазинів. В невеликих магазинах біля дому, де більшість зазвичай купувала їжу, закінчилися запаси, і жінкам доводиться їздити далі до більших торгових центрів, часто зустрічаючи військових на своєму шляху, через що вони не почувуються в безпеці. Поїздки до більших торгових центрів можуть перериватися попереджувальними сиренами, що змушує жінок повернутися додому в безпечне місце, перш ніж вони зможуть купити їжу. На додаток до цих перешкод, з якими вони стикаються, коли намагаються придбати їжу, зараз ще й діють обмеження на те, що одній особі дозволяється купити.

«Ви можете витратити буквально весь день, шукаючи їжу»
— говорить біженка

⁴² Проект Brookings-LSE для внутрішньо переміщених осіб. «Без зайвої уваги: Внутрішньо переміщені особи не в умовах таборів». Проект для внутрішньо переміщених осіб, жовтень 2013 року, <https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2016/06/Under-the-radarIDPs-outside-of-camps-Oct-2013.pdf>.

D. Відсутність грошової допомоги, засобів до існування та доступу до гідної роботи

«Перш за все жінкам потрібні гроші для задоволення базових потреб, на їжу й гігієну. Наприклад, у магазинах Харкова є продукти, але, щоб купити їх, потрібні гроші, а багато людей втратили роботу»

— говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Незважаючи на війну, банківська система України працює. Вся звична грошова допомога виплачується, в тому числі пенсія та допомога матерям і дітям. Люди мають доступ до своїх банківських рахунків, у тому числі ощадних. Однак, багато хто втратив роботу й доходи через війну. З великою ймовірністю рівень безробіття серед усіх категорій населення зростає, штовхаючи, зокрема, жінок у незахищені неофіційні сектори економіки.⁴³ Деякі втратили свої грошові заощадження в зруйнованих будинках, інші витратили їх, щоб допомогти собі або іншим у скруті. Багато жінок, які були змушені залишити свої домівки й майно, зараз постали перед необхідністю знову купувати побутові речі на новому місці. Все це створює сильне навантаження на сім'ї, а оскільки багато чоловіків воюють, цей тягар в основному лягає на жінок, що збільшує ризик насильства над ними.

⁴³ Гендерний експрес-аналіз України: огляд вторинних даних, CARE і Жінки ООН, 29 березня 2022 року.

ВПО надається грошова та ваучерна допомога (ГВД). З початку війни уряд випустив кілька траншів ГВД у надзвичайній ситуації для різних груп населення. Хоча грошова допомога й існує, часто вона затримується на 4–6 тижнів з дати подання заяви через адміністративні процедури та високий попит. В охопленій війною країні ці затримки залишають заявни_ць наодинці зі смертельною грою в очікування на екстрену допомогу та особливо підвищують вразливість жінок і дівчат до насильства.

«Держава виділила україн_цям одноразову допомогу в розмірі 6500 гривень, але це дуже мало»

— каже представниця організації із захисту прав жінок в Україні

E. Послуги в сфері репродуктивного здоров'я та протидії ГЗН

Питання доступу населення до послуг з охорони статевого й репродуктивного здоров'я (СРЗ) і послуг, пов'язаних з протидією ГЗН, є частиною ширшої проблеми доступу до послуг охорони здоров'я в Україні у воєнний час. У регіонах, близьких до зони бойових дій, може спостерігатися дефіцит медичного персоналу й ліків. Лікарні в кожному регіоні можуть бути потенційними цілями для обстрілів і бомбардувань. Те, що існує така нагальна потреба у базових послугах охорони здоров'я, що виникає через ризики й травми, пов'язані з війною, означає, що послуги, пов'язані з СРЗ і протидією ГЗН, часто відходять на другий

план, поступаючись місцем іншим формам допомоги.

Жінки також не можуть знайти або отримати доступ до допомоги через присутність ворожих солдатів або боїв поблизу. Під час оцінювання жінки у багатьох місцях повідомляли VOICE, що вони не могли залишити свій дім впродовж кількох днів або тижнів, тому що бої відбувалися на сусідніх з ними вулицях. На питання, чи був доступ до медичної допомоги, одна жінка, яка втекла з Харкова наприкінці березня, сказала:

«Вони були прямо там, прямо за нашими вікнами. Ніхто не міг вийти днями й тижнями. Ви б не наважилися вийти».

Потім вона описала емоційне потрясіння від того, що російські солдати були так близької від її будинку, що вона могла робити фото їхніх облич через зашторене вікно, і вона розповідала про літніх сусідів, які були поранені й не могли залишити свій дім, щоб звернутися за медичною допомогою. Історії, подібні до цієї, розповідають у багатьох регіонах України, особливо в тих, де тривають активні бойові дії. Вони також демонструють історичні норми, характерні для зон конфлікту: навіть якщо допомога є, більшість людей не може отримати до неї доступ через побоювання за свою безпеку. Разом з тим більшість медичних закладів, які досі працюють у цих зонах, критично недоукомплектовані, тому що медичний персонал також тікає від боїв.

Інформація про доступ до послуг охорони репродуктивного здоров'я в Україні залишається незрозумілою. Після

бомбардування пологового будинку в Маріуполі⁴⁴ зростають побоювання, що пацієнтки більше не матимуть доступу до спеціалізованої акушерської та гінекологічної допомоги. У східній Україні доступ до цих послуг ще більше обмежений. Хоча в деяких частинах країни досі можуть надаватися пов'язані з пологами послуги, багато хто на сході повідомляє про зростання кількості тих породілей, хто народжують вдома.

Багато груп зараз працюють над тим, щоб забезпечити Україну засобами екстреної контрацепції. ВПО й громади, які приймають біженок, вкрай потребують постконтактної профілактики (ПКП) і засобів екстреної контрацепції, особливо в сільських та віддалених територіях, де може бути небезпечно або недоцільно виходити в місто для отримання відповідних послуг.

«У нас є проблема з доставкою засобів екстреної контрацепції вглиб країни, проте організаціям і особам, у яких немає доступу до їжі й води, важко зосереджуватися на такому виді допомоги»

— говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Ресурси, необхідні для виконання хірургічних абортів після 12-го тижня (анестезія, стерильні операційні, технічний персонал тощо) — це ті самі ресурси, які необхідні для лікування пацієнтів з травмами, а через зростання кількості пацієнтів з травмами

⁴⁴ Бубола Е. «Здавалося, що ми у безпечному місці: медсестра розповідає про атаку на маріупольську лікарню», *The New York Times*, 13 квітня 2022 року. <https://www.nytimes.com/2022/04/13/world/europe/mariupol-hospital-attack-nurse.html>

через війну видається малоімовірним, що ці ресурси будуть доступними для абортів. В Україні виконуються вакуумні аборти, і відповідні послуги можуть надаватися в умовах поліклініки, однак вони все ще вимагають значних технічних можливостей, які з великою ймовірністю є недоступними. Нарешті, слід відзначити, що в умовах війни акушер_ки/гінекологи_ні часто перекваліфікуються на забезпечення травматологічних хірургічних потреб, тому що вони відносяться до професіонал_ок однієї з небагатьох медичних спеціальностей, яка надає їм необхідні навички для виконання хірургічних операцій на черевній порожнині.

Повідомлення про жертв насильницьких дій сексуального характеру й доступну для них відповідну медичну допомогу в Україні також важко знайти. Законодавство України передбачає, що жінки можуть отримати допомогу в межах клінічного супроводу зґвалтованих (КСЗ) у муніципальних і приватних лікарнях. Однак оцінювання VOICE показало, що респондентки здебільшого не розуміють різниці між КСЗ та першою допомогою при

зґвалтуванні (ПДЗ) і як використовуються такі інструменти, як набори для взяття зразків для криміналістичної експертизи (які прийнято називати «комплект збору доказів при зґвалтуванні») в контексті воєнних злочинів. Робилися неодноразові спроби постачати набори для взяття зразків для криміналістичної експертизи (комплекти збору доказів при зґвалтуванні), однак більшість груп помилково вважали, що такі набори містять також препарати та засоби для лікування чи надання першої допомоги зґвалтованим. Більше того, в той час, як стало відомо, що деякі постраждалі від сексуального насильства переїхали до Польщі, лишається незрозумілим, яка медична допомога пропонувалася їм до евакуації з України та яка допомога надається їм у Польщі. Ця ситуація викликає особливе занепокоєння, оскільки аборти помітно обмежені законодавством у Польщі (і практично недоступні), навіть у випадку зґвалтування.

Організації, які працюють над програмами з протидії ґЗН по всьому світу, знайомі з динамікою сексуального насильства й загальними нормами, що регулюють доступ або відсутність доступу жертв до ресурсів. Однак, складається враження, що багато місцевих організацій та новосформованих ініціатив почуються розгубленими через тенденції, з якими вони зіштовхуються. Наприклад, одна організація заявила, що вона не впевнена, що сексуальне насильство широко розповсюджене в Україні, тому що на одну конкретну гарячу лінію отримали лише кілька викликів. Однак організації, які тривалий час працюють в сфері протидії ґЗН, пов'язаному зі збройними конфліктами, знають, що гарячі лінії та формальні механізми повідомлення можуть використовуватися нечасто через те, що потерпілі побоюються таврування через свій досвід ґЗН і насильницьких дій сексуального характеру.

За повідомленнями організацій із захисту прав жінок до найнагальніших потреб відносяться т.зв. “комплекти гідності” , які можуть містити менструальні гігієнічні продукти, ліки від молочниці, засоби екстреної контрацепції та гігієнічні прокладки. Вони заявляють також про потребу в засобах для миття в місцях без води (порошки, вологі серветки), презервативах, протигрибкових засобах, тестах на вагітність і засобах самостійного проведення тесту на гінекологічні захворювання. Переміщеним особам також потрібна перевірена інформація про те, де можна зробити аборт, отримати юридичну допомогу, послуги КСЗ, безпечний транспорт та інші пов'язані з ГЗН послуги під час перетину кордону. Наостанок варто згадати також те, що, оскільки деякі діти, народжені за межами України, отримують місцеві свідоцтва про народження й соціальні послуги, народження дітей у ВПО наразі не відстежується, що потенційно створює майбутні проблеми з новонародженими дітьми без документів. Існують також побоювання щодо юридичного статусу дітей, народжених від сурогатних матерів, які виїхали з України.

Ф. Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

Психічне здоров'я та психосоціальна підтримка (ПЗПСП) – це ключовий аспект у реагуванні на ГЗН. Потрібно віддавати перевагу послугам ПЗПСП для сприяння психологічній стійкості постраждалих від ГЗН, а також жінок і дівчат у групі ризику. На сьогодні послуги ПЗПСП надаються багатьма організаціями та ініціативами, однак охоплення залишається спорадичним і нерівномірним. Через те, що попит на послуги психологічної підтримки стрімко

зріс останнім часом, організації, що надають ці послуги, почали вдаватися до організації групових заходів, такі як уроки мистецтва, групове приготування їжі, чайні вечірки й пікніки для підтримки місцевих громад і ВПО. Існують також гарячі лінії, організовані НУО, професійними об'єднаннями або волонтер_ками, які використовуються для надання першої психологічної допомоги, особливо в менш серйозних випадках. За даними однієї організації із захисту прав жінок ці гарячі лінії зараз стикнулися з великим обсягом дзвінків, а середня тривалість дзвінка більша, ніж до війни. Для людей у регіонах, де ведуться активні бойові дії, ці гарячі лінії можуть не підходити або бути недоречними. Поінформованість – це ще одна проблема, тому що багато людей не знають про гарячі лінії або те, як ними користуватися. Основна перепона для ефективної ПЗПСП це те, що в Україні звернення по психологічну допомогу неодмінно пов'язано зі стигмою та психофобією. В останні роки психологічне консультування й лікування стало більш поширеним серед людей середнього класу в містах, однак досі дуже багато людей в суспільстві, особливо за межами міст, не здатні визнати, що їм потрібна психологічна допомога. Одна респондентка повідомила VOICE, що за відсутності професійної допомоги, родичі й друзі, часто саме жінки, кладуть на свої плечі додатковий тягар, надаючи неформальну психологічну підтримку тим, хто її потребує.

«Дівчата й жінки були зґвалтовані, але є проблема з доступом до психологічної допомоги та професійних психіатрів у Київській області»
– говорить представниця організації із захисту прав жінок в Україні

Нарешті, слід відзначити, що волонтер_ки й активіст_ки, які надають гуманітарну допомогу в надзвичайній ситуації, також можуть потребувати психосоціальної підтримки та не можуть отримати допомогу самостійно.

Г. Правові механізми доступу до послуг

Відповідно до Конституції всі громадян_ки мають право на роботу, медичну допомогу й освіту. Для отримання цих прав особа повинна мати паспорт і національний ідентифікаційний код. Однак під час війни й переміщення деякі люди втратили свої документи. Для таких випадків існують відповідні процедури, але вони складні й доступ до них у деяких частинах країни обмежений. Наприклад, для дитини до 14 років без батьків/опікун_ок заяву на отримання документів може подати родич або один з прийомних батьків за місцем проживання дитини. За відсутності родичів заява подається представни_цею органу опіки.^{45,46}

Для ВПО в Україні діє спеціальна процедура реєстрації. Зробити це можна онлайн за допомогою державного цифрового застосунку «Дія» або особисто у відділеннях служби соціального захисту. Ця процедура ускладнена для осіб, які більше не живуть у регіоні своєї офіційної реєстрації, що часто трапляється з огляду на переміщення. Такі особи повинні довести, що вони жили на території, яка визнана окупованою або небезпечною.

Ті категорії населення, які раніше не змогли безперешкодно отримати всі необхідні документи (наприклад, через дискримінацію проти цих людей), зараз зіштовхуються з проблемами під час отримання екстрено необхідних послуг. У більшості ром_ів відсутні документи з органів РАЦС, що створює складнощі з отриманням роботи, медичних послуг і освіти. У 2017 році Ромський жіночий фонд «Чіріклі» зазначав, що 56 % опитаних внутрішньо переміщених ромів та ромок не були зареєстровані, що обмежує їхній доступ до гуманітарної допомоги.⁴⁷ Як відзначила представниця однієї організації із захисту прав жінок, багато ромських дітей не мають документів, тому що немає реєстрації шлюбу між батьками. У цьому випадку орган реєстрації нічого не може зробити, такі випадки мали б направлятися до суду, однак не всі судові органи працюють.

⁴⁵ Наказ № 204, Кабінет Міністрів України, 6 березня 2022 року.

⁴⁶ Постанова № 269, Кабінет Міністрів України, 13 березня 2022 року.

⁴⁷ Гендерний експрес-аналіз України: огляд вторинних даних, CARE і Жінки ООН, 29 березня 2022 року.

V. Рекомендації та шляхи подальшого розвитку

Ці регіональні рекомендації є основоположними для ООН, донорів держав-членів, Європейського Союзу, феміністичних благодійних організацій/феміністичних фондів, урядів країн, що приймають переселенок та переселенців, МНУО та місцевих НУО. Вони доповнюють рекомендації для конкретних країн, які викладені в цьому звіті.

КЛЮЧОВІ РЕЦІПІЄНТИ			
<p>Агентства Організації Об'єднаних Націй (ООН)</p>	<p>Європейський Союз (ЄС)</p>	<p>Уряди приймаючих країн</p>	<p>Уряд України</p>
<p>Феміністська філантропія/ Феміністичні фонди</p>	<p>Держави-донори</p>	<p>Місцеві неурядові організації (місцеві НУО)</p>	<p>МНУО (Міжнародні неурядові організації)</p>

1. Забезпечити ґендерно-чутливі заходи гуманітарної допомоги, що підтримують жіночі рухи в регіоні

Програми для внутрішньо переміщених осіб в Україні й вимушено переміщених осіб в усіх сусідніх країнах мають бути реалізовані з урахуванням здобутків у сфері розширення прав та можливостей жінок та дівчат, що були досягнуті за попередні десятиліття, аби забезпечити рішучу відповідь на неминучу патріархальну реакцію. Задля успішної реалізації принципу надання ґендерно-чутливої гуманітарної допомоги слід забезпечити підтримку мереж, систем солідарності та колективної взаємодопомоги організацій, очолюваних жінками та дівчатами, а також інших феміністичних та ґендерно-чутливих правозахисних груп, що надають фахові послуги.

Рекомендації:

- **Випрацьовувати програми фондів з урахуванням особливих потреб жінок і дітей, які вимушено покидають Україну, а також громад, які їх приймають, у сусідніх з Україною державах та інших країнах.** Пріоритетне фінансування має бути спрямоване на запобігання та оперативне реагування на торгівлю людьми та ГЗН, а також надання доступу до медичної допомоги, догляду за дітьми, грошової та ваучерної допомоги (ГВД) та освіти. Фінансування має бути достатньо гнучким, щоби підтримувати основну діяльність жіночих правозахисних організацій і забезпечити їх стабільне функціонування як під час поточної кризи, так і після неї.

- **Розробити програми, що унеможливають неоплачувану або малооплачувану роботу жінок і дівчат.** У більшості країн соціальні очікування від жінок передбачають піклування про інших людей вдома, у родині та громаді. Дії в рамках кризової програми мають бути зосереджені на тому, щоби зняти тягар неоплачуваної роботи з догляду за іншими особами з жінок та дівчат і докласти всіх зусиль для того, щоби унеможливити їхню експлуатацію в майбутньому. Це має стати ключовим принципом усіх програм, а всі донори мають це усвідомити.

- **Підтримувати пріоритети місцевих/ національних феміністичних організацій,** від правових реформ і політичної участі до інтеграції гендерної проблематики у державну політику з метою припинення ННЖД, розширення економічних можливостей тощо. Із системної точки зору проаналізувати

найкращі варіанти підтримки місцевих активісток та активістів та політичних програм жіночих і феміністичних організацій, а також організацій ЛГБТКІА+.

- **Зрозуміти зв'язок між кризовою допомогою та роботою з розвитку руху за права жінок.** Донори, які фінансують рухи (а не надання кризової допомоги), мають розуміти: діяльність організацій, що опікуються наданням кризової допомоги, нерозривно пов'язана з їхньою роботою з розвитку руху. І навпаки, донори, які фінансують надання кризової допомоги, а не роботу з захисту прав жінок, мають усвідомлювати, що відокремлення фінансування від цієї реальності призведе до серйозного погіршення результатів наданої допомоги. Необхідно підтримувати програми локалізації та дотримуватись їх із глибоким розумінням взаємозалежності між гуманітарними потребами й потребами з розвитку⁴⁸ та їх важливого значення для досягнення спільних цілей – полегшення страждань потерпілих

⁴⁸ Створення взаємозалежності між гуманітарними потребами та потребами з розвитку – це концепція посилення співпраці між організаціями, які займаються короткостроковою гуманітарною допомогою та довгостроковим міжнародним розвитком, що стимулюється з 2016 року. Strand, Arne. "Humanitarian-development Nexus". *Humanitarianism* (Стренд, Арне. «Взаємозалежність між гуманітарними потребами та потребами з розвитку. Філантропізм»). Лейден, Нідерланди: Brill, 2020. https://doi.org/10.1163/9789004431140_049; and Stamnes, Eli. "Rethinking the Humanitarian-Development Nexus" (Стемнес, Елай. «Нове осмислення взаємозалежності між гуманітарними потребами та потребами з розвитку»). *Норвезький інститут міжнародних відносин*, том 24, 2016, <https://ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/gess/cis/center-for-securities-studies/resources/docs/NUPI-Rethinking%20the%20Humanitarian-Development.pdf>.

від кризи людей та задоволення їхніх гуманітарних потреб, з одночасним зміцненням наявних систем і структур у довгостроковій перспективі.

2. Виконати зобов'язання щодо локалізації, передавши повноваження організаціям, очолюваним жінками

Локалізація офіційно стала частиною програми основних гуманітарних реформ після того, як її включили до Великої угоди 2016 року – важливої угоди щодо реформування, укладеної між суб'єктами гуманітарної діяльності. Програма локалізації зосереджена на розширенні доступу місцевих суб'єктів до міжнародного гуманітарного фінансування, партнерства, координаційних просторів і розбудови потенціалу.⁴⁹ Локалізація є одним із ключових кроків до захисту прав жінок і дівчат у надзвичайних ситуаціях, оскільки реагування місцевих жінок часто більш доречно та ефективне.

⁴⁹ Robillard, Sabina, et al. *Localization: A «Landscape» Report* (Робільярд, Сабіна та ін. «Локалізація: оглядовий звіт»). Публікація Міжнародного центру Файнштейна, Університет Тафтса, грудень 2021 року. <https://fic.tufts.edu/publication-item/localization-a-landscape-report/>.

Рекомендації: етичне партнерство

- **Співпрацювати з місцевими організаціями та жіночими правозахисними організаціями як із рівноправними партнерами для покращення захисту ВПО.** Необхідно сприяти значущій участі жінок і дівчат, у тому числі з маргіналізованих груп, у всіх процесах прийняття рішень, зокрема в плануванні, координації, реалізації та моніторингу гуманітарної діяльності.

- **Від самого початку залучати жіночі правозахисні організації та інші місцеві ініціативи до (пере)проекування координаційних структур.** Структури мають доповнювати зусилля, що докладаються на місцевому рівні, а

не створювати паралельні процеси, спрямовані на збереження влади в руках агентств ООН і МНУО.

- **Уникати ставлення до жіночих груп як до однорідних**, усвідомлювати їхню інтерсекційну різноманітність, зумовлену віком, релігією, етнічною приналежністю, сексуальною орієнтацією, інвалідністю тощо.

- **Визнати очолювані жінками організації та активісток лідерками та творчинями змін на всіх платформах прийняття рішень**, залучивши їх до розробки системи кластерів, Плану допомоги біженкам і біженцям УВКБ ООН та всіх координаційних структур. Агентства ООН та МНУО повинні вжити заходів для працевлаштування співробітниць, які розуміють, як залучати очолювані жінками організації в позитивний і продуктивний спосіб.

- **Забезпечити доступ до технологій та усунути інші перешкоди для участі жіночих правозахисних організацій.**

[Посібник з оцінки партнерства VOICE і ЮНІСЕФ \(ПОП\)](#) пропонує інтерсекційний та феміністичний підхід до розвитку партнерства з залученням як ресурсів великих фінансових установ, так і реального досвіду та спеціалізованих знань очолюваних жінками організацій. Розроблений у рамках консультацій із жінками-лідерками в Афганістані, Бангладеші, Кенії, Ліберії, Шрі-Ланці та Південному Судані, цей посібник окреслює новий формат партнерства, зосереджений на ролі груп і організацій, яких нерідко маргіналізують за довільними критеріями.

- **Найняти двомовних координаторок і координаторів для підсилення локальних координаційних структур.** Це не лише покращує локалізацію, але і є важливим для державних та приватних притулків, оскільки допомагає забезпечити якісне надання послуг із медичної та психосоціальної допомоги. Координаторки можуть виступати в ролі посередниць та посередників між міжнародними та місцевими організаціями.

- **Підтримувати та просувати безпечні простори (віртуальні або реальні) для співробітниць та співробітників, волонтерок та волонтерів з очолюваних жінками та дівчатами організацій, щоби вони мали можливість зустрічатися, обмінюватися досвідом та підтримувати одна одну.** Забезпечити їхню зосередженість на піклуванні про співробітниць і співробітників, волонтерок і волонтерів, а не на діяльності, та зробити ці заходи регулярними та пріоритетними.

Рекомендації: фінансування

- **Збільшувати стабільне та передбачуване фінансування програм з протидії ГЗН та підтримувати їх розвиток і доступність для вимушено переміщених жінок і дівчат.** Це допоможе суб'єктам громадянського суспільства ефективніше реагувати на всі форми ГЗН, зокрема сексуальне насильство, насильство з боку інтимного партнера, торгівлю людьми та СЕА.

- **Забезпечити гнучке та багаторічне фінансування без обмежень у використанні для місцевих організацій, очолюваних жінками, зокрема жіночих правозахисних організацій, феміністичних організацій та тих, хто допомагає потерпілим від кризи в Україні. Забезпечити локалізацію для зміцнення та підтримки стабільного функціонування організацій.** Слід обирати надійні організації, які визначатимуть, куди саме витратити фінансування з урахуванням мінливих потреб. Як і МНУО та агентства ООН, які віддають перевагу нецільовому фінансуванню основної діяльності, жіночі правозахисні організації та мережі теж потребують доступу до гнучкого фінансування. Фінансування та ресурси мають бути від самого початку зарезервовані для жіночих правозахисних організацій та використані для підтримки роботи цих організацій, особливо в той час, коли рухи за права жінок у регіоні стикаються з масштабними загрозами. Слід залучити кошти для відшкодування витрат жіночих правозахисних організацій, яких вони зазнали від початку кризи, дозволивши їм за потреби звітувати про витрати заднім числом.

-
- **Надавати фінансування як зареєстрованим організаціям, так і незареєстрованим групам, які надають критично важливу та невідкладну першочергову допомогу.** Підтримка стабільної гуманітарної діяльності місцевими ініціативами має безпосередній вплив на якість та масштаби кризової допомоги ВПО.

- **Спростити доступ для жіночих правозахисних організацій до фінансування, зменшивши бюрократичне та адміністративне навантаження.** Зменшити кількість необхідних документів та зробити інформацію щодо механізмів фінансування доступною відповідними мовами на додаток до англійської, щоби володіння англійською не було обов'язковою умовою (наприклад, у Польщі, що активно надає кризову допомогу, інформація щодо механізмів фінансування має бути доступною польською та українською мовами). Встановити визначення та критерії для відстеження виконання означених зобов'язань.⁵⁰

⁵⁰ *Feminist Humanitarian System Building Block I: Advancing Gender-Transformative Localization* («Створення феміністичної гуманітарної системи, блок I: розвиток ґендерно-трансформаційної локалізації»). Women Deliver, 2018, https://womendeliver.org/wp-content/uploads/2019/09/WD_Humanitarian-Paper-WEB.pdf.

- **Запропонувати жіночим правозахисним організаціям окреслити сферу їхньої роботи та утриматися від «НУО-нізації»⁵¹ місцевих груп,** яка може призвести до провалу основних завдань. Дізнатися в жіночих правозахисних організацій, що їм потрібно та яку роль вони хотіли б відігравати як партнери в скоординованому наданні допомоги. Пропрацювати з ними, щоб усунути небажані ризики, які можуть виникнути через їхню участь.

⁵¹ «НУО-нізація» означає професіоналізацію, бюрократизацію та інституалізацію громадських рухів, за якої вони набувають ознак неурядових організацій (НУО), що часто призводить до деполітизації їх соціальних рухів.

- **Скликати поточних і потенційних грантоотримувачок для обговорення механізмів, за допомогою яких донори (МНУО, міжнародні організації, урядові/донорські та благодійні організації) можуть забезпечити стабільне фінансування ініціатив, очолюваних жінками та інших феміністичних груп та організацій.** Такі скликання мають бути необтяжливими для грантоотримувачок та використовувати узгоджені з ними підходи. Серед інших тем, має обговорюватися питання про те, яким чином донори можуть забезпечити рівні можливості в цій сфері.

- **Відкрити доступ до резервних фондів, що дозволить жіночим правозахисним організаціям перерозподіляти допомогу на користь найбільш вразливих жінок.**

3. Усунути прогалини в захисті жінок і дітей

Враховуючи безпрецедентний рівень фінансування, який було витрачено на цю допомогу, а також високий рівень гуманітарного доступу до сусідніх країн, надзвичайно важливо, щоб основні заходи із захисту життя, детально описані нижче, були пріоритетними й посилювалися.

Рекомендації:

- **Усі партнери ініціативи «Заклик до дій для захисту від ґендерно зумовленого насильства в умовах надзвичайних ситуацій»⁵² Call to Action on Protection from Gender-Based Violence in Emergencies, CTA) — особливо країни-донори/члени**

⁵² Call to Action — це багатостороння ініціатива, спеціально спрямована на стимулювання змін та підвищення відповідальності гуманітарної системи за належне реагування на ґЗН в умовах надзвичайних ситуацій.

та міжнародні організації, – мають і надалі посилювати донорську відповідальність за дотримання дорожньої карти,⁵³ що сприятиме підвищенню прозорості даних щодо обсягів інвестування в боротьбу з ГЗН або, принаймні, зусиль, докладених кожною урядовою/донорською організацією до спрямування інвестицій саме на заходи з допомоги потерпілим від ГЗН та запобігання ГЗН.

⁵³ Дорожня карта – це керівні рамки ініціативи Call to Action, що визначають спільні цілі, орієнтири та структуру управління, щоб гарантувати, що обіцянки втілюються в конкретні та цілеспрямовані заходи на місцях. www.calltoactiongbv.com/what-we-do.

- **Розробити механізми моніторингу програми з урахуванням точки зору та внесків ВПО, щоби забезпечити підзвітність перед потерпілими групами населення (ППГН), зобов'язання перед якими підтримали всі координаційні системи (кластери/робочі групи), МНУО та агенції ООН. На етапі підготовки забезпечити наступне: участь жінок і дівчат в обговоренні показників і цілей; розробку механізмів, що створять для жінок і дівчат безпечні умови надання зворотного зв'язку; використання та розповсюдження результатів. Серед іншого, анонімний зворотний зв'язок є ключовим компонентом запобігання СЕА. Зворотний зв'язок можна отримати шляхом встановлення скриньок для скарг, розповсюдження форм зворотного зв'язку, створення спеціального веб-сайту або безкоштовної телефонної лінії для дзвінків чи надсилання SMS або в інший спосіб.⁵⁴ Комунікація між**

⁵⁴ Абзац вилучено з: МПК, *With us & for us: Working with and for Young People in Humanitarian and Protracted Crises* («З нами і для нас: робота з залученням та в інтересах молодих людей в умовах гуманітарної та

потерпілими має здійснюватися через канали та ЗМІ, яким вони віддають перевагу та довіряють. Організувати спільну розробку програми та постійний моніторинг, щоби забезпечити адаптацію надаваної допомоги до мінливих потреб у сфері захисту.

тривалої кризи»), ЮНІСЕФ та Норвезька рада у справах біженців (NRC) щодо Угоди в інтересах молодих людей у гуманітарній діяльності 2020 року.

- **Застосовувати ґендерний аналіз владних відносин до всіх заходів, щоб урахувати конкретні ризики та вразливість жінок і дівчат у контексті надання допомоги.** Розробити заходи й політики з урахуванням більшої незахищеності жінок і дівчат перед СЕА, торгівлею людьми та іншими проблемами у сфері захисту. Забезпечити врахування всіх конкретних ризиків, з якими стикаються жінки та дівчата, що зазнають подвійної дискримінації – такі як жінки та дівчата з інвалідністю, представниці спільноти ЛГБТКІА+ та ромки – та захист від цих ризиків.

- **Вжити заходів із метою врегулювання неофіційних перевезень у регіоні, щоб обмежити ризики СЕА та торгівлі людьми.**

- **Підтримати урядові зусилля, направлені на збір та відповідальне поширення демографічних даних ВПО з розбивкою за віком, ґендером, походженням та іншими факторами для посилення зусиль із захисту від сексуальної експлуатації та насильства, торгівлі людьми, а також для допомоги в інтеграції. Тиснути на уряди в питаннях**

збору та поширення даних щодо переміщення ВПО та надання їм допомоги.

- **Розширити реалізацію та дотримання наявної Рамкової програми гуманітарної групи щодо захисту від сексуальної експлуатації та аб'юзу (ЗСЕА).** Підтримувати міжвідомчий механізм подання скарг у громадах та розповсюджувати серед громад, що приймають переселенок та переселенців, та серед ВПО інформацію про те, що таке ЗСЕА, які вони мають права та можливості щодо отримання доступу до механізму подання скарг. Усі суб'єкти надання гуманітарної допомоги, включно зі співробітниками та волонтерами, мають усвідомлювати свої обов'язки та зобов'язання, пов'язані зі ЗСЕА, зокрема повідомляти про випадки ЗСЕА та дотримуватися кодексу поведінки. МНУО, місцеві НУО та жіночі організації мають бути задіяні в процесі моніторингу ризиків ЗСЕА, при цьому особливу увагу слід приділяти жінкам та дівчатам.

* з особливим фокусом на УВКБ ООН

- **Інституціалізувати використання [Керівних принципів для інтеграції допомоги жертвам ГЗН у гуманітарну діяльність](#), [Міжвідомчих мінімальних стандартів запобігання ґендерно зумовленому насильству та реагування на нього в умовах надзвичайних ситуацій](#) та [Кишенькового посібника міжвідомчого постійного комітету з ґендерної рівності щодо надання гуманітарної допомоги](#) для надання відповідної інформації.**

- **Уряди країн, що приймають переселенок та переселенців, слід зобов'язати справедливо ставитися до громадян та громадянок третіх країн, небілих людей, ромок та ромів та спільноти ЛГБТКІА+ та не допускати їхньої дискримінації, зокрема щодо доступу до безпечного житла, забезпечення належних умов, а також щодо отримання захисту та допомоги з інтеграції в разі неможливості повернутися до рідної країни.**

4. Покращити доступ до послуг першочергової необхідності

Оскільки відсутність доступу до послуг першочергової необхідності й життєво необхідних послуг безпосередньо збільшує ризики безпеки, усі суб'єкти повинні вжити заходів, щоби задовольнити потреби вимушено переміщених осіб у прийомі та інтеграції, зокрема потреби в медичній допомозі, психосоціальній підтримці, безпечному житлі, грошовій і ваучерній допомозі, підтримці засобів до існування та освіті. Як зазначалося вище, для надання ефективної допомоги слід залучати місцеві ОГС, особливо жіночі правозахисні організації, шляхом інвестування в їхню здатність до масштабування наявних послуг.

Рекомендації: загальні

- **Уряди всіх сусідніх країн мають розробити довгострокові стратегії реагування на українську кризу з урахуванням ґендерної проблематики за участю жіночих правозахисних організацій, феміністичних груп, місцевих НУО, МНУО та ЄС. Розуміючи обмежену спроможність урядів різних країн реагувати належним чином, міжнародне співтовариство має допомогти заповнити прогалини у сфері життєво важливих послуг, у тому числі перелічених нижче.**

- **Систематизувати перекладацькі послуги в сусідніх країнах.** За свідченнями, відсутність перекладачів є перешкодою для отримання всіх категорій послуг. Перекладачів та перекладачок можна знайти в усіх сусідніх країнах, а також серед українського населення, таким чином надавши їм роботу, якої вони дуже потребують.

- **Сусіднім країнам варто розглянути можливість створення гуманітарних центрів, де певні служби та послуги можуть бути суміщені, що зменшить кількість перешкод для переселенок у доступі до цих послуг,** особливо у сфері безпеки, охорони здоров'я та психічної та психосоціальної підтримки (ПЗПСП).

- **Усунути юридичні обмеження, які позбавляють тих, хто в'їхав у сусідні країни до 24 лютого 2022 року (як україн_ок, так і громадян_ок третіх країн), права на отримання статусу тимчасового захисту.**

- **Підвищувати обізнаність журналіст_ок, організацій із питань документування прав людини та державних установ щодо принципів та підходів, орієнтованих на потерпілих, щоби запобігти ненавмисній шкоді.** Це має включати інформування про важливість вживання всіх можливих заходів для захисту потерпілих, які наважуються оприлюднити свою історію, а також правильної пріоритетності підтримки та догляду, що надаються потерпілим від сексуального насильства в зоні конфлікту (CRSV) та інших форм ГЗН. Усі суб'єкти повинні бути очолювані людьми, які мають досвід допомоги

жертвам ГЗН в умовах надзвичайних ситуацій, включно із сексуальним насильством у зоні конфлікту.

Рекомендації: медична допомога, послуги з питань репродуктивного здоров'я та протидії ГЗН

- ▶ **Забезпечити надання медичної допомоги та послуг із репродуктивного здоров'я на доступній, безкоштовній та комплексній основі.**
- ▶ **Сприяти залученню багатонаціональних медичних НУО та місцевих волонтерських служб із метою створення прямих шляхів отримання первинної медичної допомоги пацієнтами з числа ВПО.** В ідеалі пункти надання медичних послуг можна розмістити в пунктах прийому та в притулках для ВПО, а в невеликих притулках та житлових комплексах розгорнути мобільні клініки. Це також дозволить зменшити площі, використовувані для розгортання пунктів надання невідкладної допомоги, та знизити потреби в невідкладній допомозі.
- ▶ **Відстоювати та покращувати послуги з охорони репродуктивного здоров'я шляхом використання зарезервованих фондів,** з урахуванням основних і життєво важливих функцій для жінок і дівчат. Розвивати потенціал послуг із репродуктивного здоров'я, щоби перейти до надання послуг із допомоги у випадках ГЗН, орієнтованих на потерпілих, а також забезпечити жінок і дівчат засобами менструальної гігієни.
- ▶ **Запропонувати додаткову підготовку й навчання з клінічного лікування зґвалтованих (СМР) для постачальників медичних послуг, представниць і представників довідкових служб та волонтерок і волонтерів, які працюють із жертвами сексуального насильства.** Надати інформацію щодо різниці між збором доказів судово-медичної експертизи у випадку зґвалтування (тобто «біологічні докази статевого акту») та наданням медичної та психосоціальної допомоги в рамках клінічного лікування зґвалтованих.
- ▶ **Надати роботу вимушено переміщеним українським медичним працівницям та працівникам.** Розробити механізм підтвердження українських ліцензій та акредитацій медичного та психіатричного персоналу, освітян та інших фахівців і фахівчинь, яких не вистачає. Міністерствам охорони здоров'я слід запровадити механізм надання директивних дозволів для іноземних постачальників та медичних МНУО, щоби розширити рівний доступ до ліків. Міністерствам охорони здоров'я слід запровадити механізм надання директивних дозволів для іноземних постачальників та медичних МНУО, щоби розширити рівний доступ до ліків.

- ▶ **Забезпечити вільний доступ до тестування та вакцинації від інфекційних захворювань (зокрема COVID-19 і туберкульозу) у притулках і громадських місцях.**
 - ▶ **Організувати безкоштовне надання послуг стоматологічними клініками.**
 - ▶ **Вивчити моделі послуг з індивідуальної підтримки та мобільних послуг для охоплення тих, хто вимушено обмежені рамками свого місця проживання**
-

Рекомендації: психічне здоров'я та психосоціальна підтримка

- ▶ **Продовжувати надавати вичерпну інформацію щодо ризиків торгівлі людьми, доступу до основних послуг, процесів реєстрації, юридичних прав та іншу важливу інформацію шляхом розповсюдження листівок, за допомогою інформаційних плакатів і урядових веб-сайтів.**
 - ▶ **Проводити постійне інтерактивне навчання фахівчинь та фахівців із психічного здоров'я, а також волонтерок і волонтерів щодо розпізнавання факторів ризику торгівлі людьми, а також щодо механізмів безпечного втручання та звітування.**
 - ▶ **Створити безпечні простори для жінок, особливо тих, що проживають у приватних помешканнях, щоби вони могли збиратися разом задля створення здорових соціальних зв'язків та отримання підтримки, а також задля обміну вичерпною інформацією щодо ризиків та захисту.**
 - ▶ **Забезпечити технічні можливості для надання психологічної допомоги потерпілим від травм/кризи, у тому числі спеціалізоване швидке навчання з посттравматичного/кризового втручання.**
-

Рекомендації: продукти харчування, притулок, прийнятні умови проживання

- ▶ **Розробити терміновий план щодо подолання продовольчої небезпеки для ВПО в регіоні. Співпрацювати з жіночими організаціями над покращенням недосконалих механізмів подолання та зменшення ризиків насильства над жінками і дівчатами, обумовлених їхньою підвищеною вразливістю через неспроможність задовольнити свої базові потреби.**

- ▶ **Розробляти та підтримувати стратегії довгострокового проживання в усіх сусідніх країнах.** Урядові центри прийому переселенок та переселенців повинні надавати більш довгострокове житло та облаштовувати його відповідно до міжнародних стандартів щодо притулків.
- ▶ **Закликати всіх керівників та керівниць притулків, — незалежно від того, де вони приймають ВПО (у приватному будинку, на місцевому підприємстві, у готелі чи в іншому місці), — дотримуватися цих [рекомендацій](#),⁵⁵ щодо зони відповідальності за запобігання ґЗН, які відповідають міжнародним стандартам і враховують ризики ґЗН та ризики у сфері захисту для жінок і дівчат, а також інших маргіналізованих груп. У цих рекомендаціях ідеться про причини та шляхи інформування щодо динаміки влади, надання базової емоційної підтримки та залучення служб підтримки.**
- ▶ **Гарантувати безпечність притулків шляхом проведення реєстрації мешканців та обмеження доступу відвідувачів.**
- ▶ **Забезпечити базове навчання волонтерок та волонтерів у притулках щодо зменшення ризиків ґЗН та ЗСЕА.**
- ▶ **Забезпечити належну відстань між ліжками (відповідно до стандартів SPHERE), кількість місць для миття рук і доступне тестування на COVID-19.**
- ▶ **Проводити регулярні інформаційні сесії для всіх мешканок щодо планів, програм притулку та місць, куди можна звертатися зі скаргами та за підтримкою.**
- ▶ **Забезпечити доступ до консультацій із питань працевлаштування та інформації про ринок праці.** Розробити програми для набуття ВПО нових професійних навичок, необхідних на ринку праці.

⁵⁵ Michelis, Ilaria. *Supporting Women and Girls Fleeing Ukraine: Guidance and Tips for Private Accommodation Hosts* (Мікеліс, Іларія. «Підтримка жінок і дівчат, які вимушено залишають Україну: Рекомендації та поради для господарів приватних притулків»). Служба підтримки щодо зони відповідальності за запобігання ґЗН, 13 квітня 2022 року, https://www.sddirect.org.uk/media/2485/gbv-aor-helpdesk_guidance-and-tips-for-private-accommodation-hosts-20042022.pdf.

Рекомендації: грошова та ваучерна допомога

- ▶ **Переконатись, що уся грошова допомога узгоджувалася з цільовою робочою групою Cash For Protection в Україні та сусідніх країнах,⁵⁶ розподілялася справедливо, без дискримінації щодо будь-яких груп ВПО, за допомогою простих і зручних процедур.**

⁵⁶ Контактна інформація та аналіз ситуації доступні [за посиланням](#).

- ▶ **Поєднувати ГВД із наданням інших послуг (наприклад, у сфері охорони здоров'я або захисту).** Як показала практика, це є ефективнішим за окремі заходи.
- ▶ **Використовувати передовий досвід щодо зменшення ризиків ГЗН під час розробки програм із надання грошової допомоги.** Агенції повинні оцінити та знизити ризики надання грошової допомоги, використовуючи розроблений партнерством Cash Learning [Інструментарій перевірки якості програми](#).⁵⁷
- ▶ **Інформувати жінок про механізми отримання доступу до ГВД.** Декому може бути важко діставатися пунктів видачі допомоги без супроводу, зокрема літнім людям, людям з інвалідністю та тим, хто за ними доглядає.
- ▶ **Розробити механізм надання грошової та ваучерної допомоги, який задовольнить потреби всіх членів та членкинь домогосподарства, включаючи дітей і літніх людей.**

⁵⁷ «Інструментарій перевірки якості програми». Мережа CALP, <https://www.calpnetwork.org/resources/programme-quality-toolbox/>. Переглянуто 17 травня 2022 року.

Рекомендації: засоби до існування

- ▶ **Усунути будь-які юридичні перешкоди на шляху до отримання права на роботу для ВПО.**
- ▶ **Покращувати та посилювати засоби контролю за умовами роботи для ВПО відповідно до трудового законодавства країни перебування, щоби зменшити ризики сексуальної та трудової експлуатації.**
- ▶ **Продовжувати зусилля щодо релокації та створення нових українських підприємств у сусідніх країнах із метою створення робочих місць для ВПО і представниць та представників громад, які їх приймають.**

Рекомендації: доступ до інформації

- ▶ **Пересвідчитися, що інформаційні платформи для біженок і біженців містять детальну інформацію про те, як отримати доступ до послуг**, зокрема місцезнаходження, номери телефонів і відповідні платформи в соціальних мережах. Пересвідчитися, що постачальникам послуг добре відомо, яким чином ВПО можуть отримати доступ до перевірених послуг, щоби полегшити обмін інформацією з біженками і біженцями.
 - ▶ **Розробити локалізовані інформаційні платформи, які підтримуватимуть обмін інформацією з конкретними регіонами**, особливо там, де за допомогу біженкам і біженцям відповідають місцеві органи влади.
 - ▶ **На всіх платформах надати інформацію про механізми подання скарг і претензій, гарячі лінії та пункти допомоги на випадок виникнення надзвичайних ситуацій, включно із СЕА, для біженок і біженців.**
 - ▶ **Перевірити інформацію, розміщену в притулках або інших місцях, до яких мають доступ ВПО, і видалити неперевірену інформацію, яка може збільшити ризик торгівлі людьми та експлуатації.**
-

Рекомендації: освіта

- ▶ **Інтегрувати всіх вимушено переміщених дітей у систему освіти країни перебування, щоби забезпечити продовження ними навчання в акредитованих закладах.** Міністерства освіти мають співпрацювати з місцевими та міжнародними НУО, щоби задовольнити особливі потреби вимушено переміщених дітей, пов'язаних з мовним бар'єром, посттравматичною реабілітацією, залученням батьків/опікун_ок, а також підтримати цих дітей у надолуженні або підготовці до навчальної програми. Якщо дитина потребує онлайн-навчання або віддає їй перевагу, необхідно забезпечити доступ до відповідних технологій.
- ▶ **Координувати надання освітньої допомоги з відповідним освітнім кластером.⁵⁸**

⁵⁸ Контактна інформація та аналіз ситуації доступні за посиланням: <https://www.educationcluster.net/Ukraine>.

VI. Додатки

AMPLIFYING WOMEN AND GIRLS IN CRISES
VOICE

HIAS
Welcome the stranger.
Protect the refugee.